

ŞCOALA DOCTORALĂ INTERDISCIPLINARĂ

Facultatea de Litere

Alexandra GREAVU

Între apus și răsărit – receptarea literară a
operelor lui Franz Kafka în spațiul asiatic după
1945.

Zwischen Abendland und Morgenland – die
Rezeption Franz Kafkas im asiatischen Raum
nach 1945.

REZUMAT

Conducător științific

Prof.dr. habil. em. Carmen Elisabeta PUCHIANU

BRAȘOV, 2023

Această lucrare oferă o imagine de ansamblu a diferitelor direcții de receptare și interpretare a operelor lui Franz Kafka în spațiul cultural european și american, cu scopul de a evalua influența autorului praghez asupra literaturii asiatice. O deosebită relevanță se acordă identificării elementelor reprezentative din literatura lui Kafka care sunt preluate de scriitorii din aria culturală asiatică și analiza impactului acestora în literatura universală. Domeniul de cercetare se limitează la aria culturală japoneză pentru a putea oferi o investigație cuprinzătoare și relevantă pentru receptarea literară a autorului praghez. Scopul final este de a identifica noi interpretări ale operelor lui Kafka care au reieșit în urma receptării japoneze și de a confirma relevanța lui Franz Kafka în calitate de autor al literaturii mondiale contemporane.

Franz Kafka este unul dintre cei mai cunoscuți și mai citați autori ai secolului XX. Viața și opera sa reprezintă subiectul a nenumărate contribuții academice, adaptări literare și cinematografice, piese de teatru și nu numai. Personal am întâlnit natura enigmatică a lui Franz Kafka pentru prima oară dincolo de cuvântul scris în primii ani de studiu, când ansamblul de teatru studentesc "Die Gruppe" al Facultății de Filologie Braşov a Universității Transilvania, din care făceam parte în vremea respectivă, condus de Dr. Carmen E. Puchianu, a înscenat în 2009 spectacolul *Die Verwandlung. Eine Kafka-Collage in 6 Bildern*¹. De atunci, interesul meu pentru lumea absurdă și bogată în semnificații a lui Kafka a crescut constant, iar atracția de a înțelege opera sa și de a măsura influența ei asupra literaturii mondiale contemporane a condus la tematica receptării literare a lui Franz Kafka aleasă pentru prezenta teză de doctorat.

Pe parcursul cercetării mele, însă, a devenit evidentă existența unui număr divers și exhaustiv de interpretări și încercări de receptare, astfel încât a fost necesar să restrâng aria de cercetare a investigației mele. Poveștile despre China ale lui Kafka au reprezentat un stimulent deosebit în acest sens. Atenția noastră a fost atrasă de influența potențială a culturii orientale asupra scriitorului praghez și, în același timp, de modul în care Franz Kafka a influențat literatura din Asia, analiza elementelor kafkiene preluate și internalizate de Kafka în literatura asiatică urmând să fie decisivă. Nu în ultimul rând, studiul ar trebui să abordeze măsura în care elemente atât din operele originale ale lui Kafka, cât și din literatura influențată de Kafka pot fi regăsite în literatura mondială contemporană.

¹ <https://adz.ro/artikel/artikel/studententheater-in-deutscher-sprache> - Accesat la 19.06.2023

Cu cât am avansat în acest subiect, cu atât a devenit mai evident faptul că direcția investigației ar trebui restrânsă pentru a oferi o analiză relevantă și transparentă. Chiar înainte de a fi stabilit obiectivul tezei, preocuparea evidentă a autorilor japonezi de renume internațional Haruki Murakami, Yoko Tawada și Abe Kobo cu operele lui Franz Kafka a oferit un punct de plecare pentru cercetare. Selectarea ariei culturale japoneze ca domeniu de studiu a fost susținută și de schimbul cultural strâns și constant dintre germaniștii japonezi și aria culturală și lingvistică germană, legături care pot fi urmărite încă de la mijlocul secolului al XIX-lea. Primele semne ale unei receptări a lui Kafka în Japonia și primele încercări de traducere apar chiar înainte de cel de-al Doilea Război Mondial.² Nu în ultimul rând, atât șederile mele anterioare în prefectura Tokyo din Japonia, cât și înțelegerea mai profundă a culturii japoneze pe care am dobândit-o prin intermediul acestora, precum și expunerea mea extinsă la limba și cultura japoneză ar permite un acces mai larg la literatura secundară. . Drept urmare, se va lua în considerare următoarea completare la titlul prezentei lucrări, subiectul disertației fiind receptarea literară a operei lui Franz Kafka în spațiul estasiatic, cu atenție acordată în special spațiului cultural japonez.

Prezenta lucrare este împărțită în patru capitole principale: Primul capitol prezintă tendințele predominante de interpretare a operei lui Franz Kafka începând cu analizele realizate în timpul vieții autorului, până la studiile publicate la începutul secolului 21. Al doilea capitol analizează motivele literare asiatice prezente în opera lui Franz Kafka, contextele noi pe baza culturii asiatice prin prisma carora se dezvoltă o nouă direcție de interpretare a operelor autorului ceh, cât și preocuparea lui Kafka cu religia și cultura asiatică. Al treilea capitol oferă o privire de ansamblu asupra dezvoltării cercetării germanistice în Japonia și receptarea timpurie a autorului ceh în literatura japoneză, cu o deosebită atenție acordată autorului Abe Kobo și interpretarea lui a operelor lui Kafka. În cel de-al patrulea capitol se analizează receptarea autorului ceh în literatura japoneză recentă, între anii 1989 și 2019, în vederea identificării atât elementelor literare operei kafkiene originale incluse în operele literare japoneze, cât și, în contextul literaturii universale, preluarea și reinterpretarea acelor elemente în textele autorilor de renume japonezi, Yoko Tawada, Haruki Murakami și Hiromi Kawakami.

² vezi. Arimura, Takahiro: Die frühe Kafka- Wirkung in Japan: Die Zeit um den Zweiten Weltkrieg, p. 387 in Höhne, Steffan/ Udolph, Ludger (Hgg.): *Franz Kafka Wirkung und Wirkungsverhinderung*, Köln 2014;

Lumea labirintică a lui Franz Kafka, care lasă nu numai personajul principal și naratorul, ci și cititorul, bâjbâind în nesiguranță ³, a făcut o impresie puternică chiar și în timpul vieții scriitorului și a provocat numeroase discuții. ⁴ Michael Müller remarcă asupra "rezistenței operelor lui Kafka la o fixare univocă a sensului",⁵ această reticență de a se supune unei anumite interpretări fiind văzută de mulți cercetători literari ca un stimulent pentru a continua cercetarea după miezul operei lui Kafka. Cu toate acestea, chiar și după aproape un secol de la moartea lui Kafka, în ciuda cunoașterii sporite, chiar exhaustive, despre autor, interpretării nu s-au apropiat neapărat de miezul enigmatic al lumii acestuia.⁶ Mai degrabă, se formează o literatură greu de pătruns⁷, în care mulți autori se simt obligați să ofere scuze pentru proliferarea literaturii secundare. În consecință, receptarea operelor lui Franz Kafka este caracterizată de o gamă largă de interpretări și studii cu accente diferite. Unele dintre acestea urmează să fie analizate în prezenta lucrare.

Încă din timpul vieții sale, primii debutanți ai criticii kafkiene, printre care se numără și Hans Kohn⁸, au remarcat stilul deosebit al lui Kafka, care se distingea de toate operele literare anterioare datorită naturii sale unice și enigmatice⁹. Scriitorul și publicistul Max Brod, care a fost, de asemenea, unul dintre cei mai apropiați prieteni ai lui Kafka, subliniază atenția autorului ceh la detalii¹⁰, care, potrivit lui Brod, se reflectă într-o elaborare conștiințioasă și cuprinzătoare¹¹ și pune accentul pe atenția acordată elementelor stilistice și formale. În contribuțiile ulterioare, Brod se concentrează asupra aspectelor legate de conținutul operelor lui Kafka¹², încercând să stabilească o relație între scris și

³ Vezi Müller-Funk, Wolfgang: *Theorien des Fremden: Eine Einführung*, Tübingen 2016, p.8.

⁴ Vezi Gross, Ruth V.: Early Critical Reception. in Duttlinger, Carolin (Hgg): *Franz Kafka in Context*, Cambridge 2018, p.259.

⁵ Vezi Müller, Michael: Vorbemerkung in Müller, Michael (Hg.): *Interpretationen Franz Kafka – Romane und Erzählungen*, Stuttgart 1994, p.7.

⁶ Vezi, Ibidem, p.9.

⁷ Kisch, Guido: Kafka-Forschung Auf Irrwegen. In *Zeitschrift Für Religions- Und Geistesgeschichte*, Vol. 23, No. 4, 1971, p.339., <http://www.jstor.org/stable/23895601> Accesat la 21.06 2023.

⁸ 1891 -1971, istoric și filozof, una dintre cele mai mari autorități în materie de naționalism modern, Cf. Wolf, Ken: Hans Kohn's Liberal Nationalism: The Historian as Prophet. În *Journal of the History of Ideas*, vol. 37, nr. 4, 1976, p. 651 <https://doi.org/10.2307/2709029> Accesat la 21.06 2023.

⁹ Vezi Gross, Ruth V.: 2018, p.259.

¹⁰ Vezi Max Brod: *Über Franz Kafka*, Frankfurt am Main 1991, p.36.

¹¹ Vezi. Ibidem. p.49.

¹² Vezi. Ibidem.

destinul evreiesc, și să îl declare pe Kafka însuși un sionist.¹³ În această fază incipientă a receptării academice a operelor lui Kafka, care este văzută retrospectiv și ca o fază naivă sau chiar agresivă¹⁴, scriitorul și opera sa sunt văzute ca un întreg¹⁵, investigațiile biografice izvorând din conștientizarea faptului că se poate "aborda opera printr-o explorare a etapelor individuale ale vieții sale"¹⁶.

În primii ani de după moartea sa, receptarea lui Kafka tratează anumite elemente tematice de importanță care vor sta la baza viitoarelor cercetări, printre care se numără elementele de basm, căutarea dreptății divine și a milei divine, alienarea omului față de el însuși, umorul și simbolurile folosite de Kafka, a căror sursă, potrivit lui Walter Benjamin, poate fi urmărită până în preistorie.¹⁷ Prin intermediul lecturii sale, Benjamin oferă o nouă abordare a textelor lui Franz Kafka, care va avea o influență decisivă asupra viitoarei receptări a operelor kafkiene. Plasând opera lui Kafka în opoziție cu modernitatea, Benjamin se pronunță și împotriva interpretării psihanalitice și teologice care, în opinia sa, l-ar înțelege complet greșit pe scriitor.¹⁸

O componentă importantă a receptării incipiente a operelor lui Franz Kafka este influențată de schimbările politice care au loc în ultimii ani din viața sa, odată cu înființarea Republicii Cehoslovace. Se dorește atribuirea operelor sale apărute după 1919 literaturii germane sudetene influențate de ideologia marxistă.¹⁹

Temele credinței și a iudaismului din operele lui Kafka sunt reluate în interpretări și studii ulterioare, care se îndepărtează vizibil de interpretarea lui Max Brod. Odată cu traducerea în limba engleză, literatura kafkiană ajunge la un nou public vorbitor de limbă engleză. Ruth V. Gross²⁰ distinge trei

¹³ Vezi Müller-Funk, Wolfgang: 2016, p.8.

¹⁴ Ibidem.

¹⁵ Vezi. Gross, Ruth V.: 2018, p. 261.

¹⁶ Vezi Müller-Funk, Wolfgang: 2016, p.9.

¹⁷ Vezi Gross, Ruth V.: 2018, p. 262.

¹⁸ Vezi Ibidem, p.263.

¹⁹ Vezi Krappmann, Jörg: Der Sudetendeutsche Franz Kafka. Aus dem Steinbruch der frühen Kafka-Rezeption. In Höhne, Stefan/ Weinberg, Manfred(Hgg): *Franz Kafka im Interkulturellen Kontext*, Köln 2019, p. S.116

²⁰ Profesor de limba germană, șef al Departamentului de limbă și literatură de la North Carolina State University, coeditor, printre altele, al cărții *Kafka for the Twenty-First Century* (2011), autor și coeditor al *A Franz Kafka Encyclopedia* (2005) și autor al mai multor articole științifice despre cercetarea lui Kafka și despre alți scriitori germani și austrieci, printre care *The Literary Review*, *Modern Austrian Literature*, *Journal of the Kafka Society of America*. (A se vedea Duttlinger, Carolin: Introducere. în Duttlinger, Carolin (ed.): *Franz Kafka in Context*, Cambridge 2018, p.xi).

direcții principale în interpretarea evreiască a lui Kafka, care s-au răspândit în jurul începutului celui de-al Doilea Război Mondial, și care s-au separat complet de contextul alegorico-religios al lui Brod. Prima direcție se concentrează asupra simbolurilor și temelor evreiești pentru a căuta în operele lui Kafka un răspuns la întrebarea despre autenticitatea evreiască și originile evreiești pierdute.²¹ Gross îl numește pe istoricul evreiesc al religiilor Gershom Scholem ca fiind unul dintre reprezentanții celei de-a doua direcții interpretative, care este preocupată în principal de legătura dintre operele lui Kafka și operele relevante scrise ale iudaismului, legătura fiind stabilită pe baza interesului lui Kafka pentru mistică, Cabala, hasidism și mesianism.²² Cel de-al treilea mod de interpretare este ghidat de sionism, concentrându-se mai mult pe importanța poporului evreu, și încearcă să interpreteze diferențele dintre evreii din Est și cei din Vest în textele kafkiene.²³

Receptarea lui Kafka în perioada postbelică este direct influențată de evenimentele socio-politice din Europa. Germania pierde războiul, iar puterile aliate ocupă țara, împărțind-o în patru zone de ocupație. Toate țările aflate la vest de granița cu nou formată Republica Democrată Germană se bucură de libertate culturală, în timp ce populația din noul Bloc Estic rămâne sub cenzura socialistă. Prin urmare, există două contexte determinate geografic în care scopul direcțiilor interpretative respective variază foarte mult din motive socio-politice. Pe de o parte, receptarea lui Kafka este continuată de cercetători literari din afara Blocului socialist - din statele vest-germane, Palestina, SUA etc. -, abordările lor interpretative fiind mai mult literare decât politice.

Astfel, apar primele reflecții cu privire la măsura în care operele lui Kafka pot fi interpretate simbolic, alegoric sau parabolic.²⁴ Această întrebare a fost reluată în repetate rânduri în anii următori, inclusiv de Stanley Corngold.²⁵ După lectura a o sută douăzeci de încercări de interpretare a *Metamorfozei*, Corngold distinge interpretările alegorice și simbolice ca principale direcții interpretative.²⁶ Încă de la

²¹ Vezi Gross, Ruth V.: 2018, p. 263.

²² Vezi Ibidem, p.264.

²³ Vezi Ibidem.

²⁴ Vezi Ibidem. p. 261.

²⁵ Profesor de literatură germană și comparată la Universitatea Princeton, autor al cărților: *Franz Kafka, necesitatea forme* (1988) etc.

²⁶ Vezi Fingerhut, Karlheinz: Die Verwandlung. In Müller, Michael (Hg.): *Interpretationen Franz Kafka Romane und Erzählungen*, Stuttgart 1994, p 70.

Începutul anilor '50, Friedrich Beißner²⁷ a exprimat o viziune contrară interpretării alegorice și a respins orice formă de interpretare alegorică a textelor lui Kafka, întrucât "dizolvă esența artei sale"²⁸ sau, după cum a remarcat Nickel cu alte cuvinte, "nu înseamnă nimic în afara ei însăși"²⁹.

Odată cu răspândirea acestor direcții interpretative, totuși, unele contribuții sunt clasificate ca erori în cercetarea operei kafkiene. De exemplu, în *Franz Kafkas Glauben und Lehre* Brod contestă atât interpretarea nihilistă a operelor lui Kafka, potrivit căreia acestea ar trebui să fie încorporate în linia existențialismului francez alături de operele lui Jean Paul Sartre, cât și interpretarea catolică, care vrea să-l reducă pe Kafka doar la elementele transcendente. O altă contribuție la identificarea erorilor în cercetarea lui Kafka este adusă de istoricul juridic de limbă germană Guido Kisch, absolvent al aceleiași școli populare și gimnazii din Praga, asemenea lui Franz Kafka. Lipsa de experiență sau de perspectivă a unor cercetători, precum și erorile de memorie sau judecățile inconștient eronate ale "foștilor copii praghezi"³⁰ provocaseră deja, în 1971, judecăți eronate în ceea ce privește stadiul cercetărilor despre Kafka la acea vreme. Unul dintre exemplele citate este relatarea lui Klaus Wagenbach³¹ despre anii de tinerețe și de școală ai lui Kafka, "care se străduiește să facă cercetări atente și să fie fidelă din punct de vedere istoric". Odată cu afirmația lui Wagenbach privind participarea lui Kafka la cursurile de limbă cehă, Max Brod ar fi dedus că ideea de bază a romanului *Castelul* ar fi fost legată de opera poetei cehe Bozena Nemcova, *Bunica*, studiată în clasă.³²

Interpretările eronate, precum și relevanța și adecvarea pusă sub semnul întrebării a lui Franz Kafka pentru lumea socialistă³³ dictează atitudinea față de opera lui Kafka în țările comuniste. În blocul socialist, Franz Kafka este defăimat ca autor "formalist", "decadent", "pesimist" sau chiar "depășit din

²⁷ Istoric literar german, cercetător literar, germanist și filolog, activ din 1946 la Tübingen, autor al cărții *Der Erzähler Franz Kafka und andere Vorträge*, Frankfurt am Main 1983.

²⁸ Vezi Nickel, Günther: *Gespenster der Sprache: Kafkas Erzählung Unglücklichsein*, in Neumeyer, Harald/Steffens, Wilko (Hgg.): *Forschungen der Kafka-Gesellschaft, Band 1, Kafkas Betrachtungen*, Würzburg 2013, S. 209; zitiert nach Politzer, Heinz: *Franz Kafka*, Darmstadt 1973, p.216.

²⁹ Vezi Nickel, Günther: 2013, p.209.

³⁰ Vezi. Brod, Max: 1991. p.341.

³¹ Vezi. Ibidem.

³² Vezi. Ibidem. p.336.

³³ Vezi. Haring, Ekkhard W.: *Produktive Missverständnisse: Zur Kafka Rezeption in der DDR zwischen 1968 und 1989*, in Höhne, Steffan/ Udolph, Ludger(Hgg.): *Franz Kafka Wirkung und Wirkungsverhinderung*, Köln 2014, p.238.

punct de vedere istoric" și este exclus oficial din patrimoniul cultural și din cercetare.³⁴ Cu toate acestea, atitudinea respectivă nu exclude receptarea operei lui Kafka, chiar dacă contribuțiile în acest sens sunt puține și rare, mai ales în primii ani. Ekkhart.W. Haring descrie discuțiile din cadrul RDG despre opera lui Kafka din anii 1960 ca fiind "relativ ușor de gestionat(...) și în aparență aproape omogene(...)"³⁵. În timp ce, în anii următori, el observă o schimbare în receptarea lui Kafka, caracterizată prin amploare literară, diversitate și originalitate.

Una dintre cele mai ample contribuții la receptarea operelor lui Franz Kafka, care oferă nu numai o nouă interpretare a narațiunii, dar identifică și o nouă structură în operele lui Kafka, este studiul lui Gilles Deleuze și Felix Guattari *Kafka für eine kleine Literatur*³⁶, publicat pentru prima dată în 1976. Deleuze și Guattari pun accentul pe experimentarea din scrierile lui Kafka, astfel încât studiul lor, potrivit lui Francois Dosse, „is a manifesto against all types of archetypical reading that impose specific interpretations on this or that text: it proclaims experimentation as primary”³⁷. Cu toate acestea, în receptarea ulterioară a lui Kafka, Deleuze și Guattari sunt acuzați că își bazează studiul pe neînțelegeri și pe o lipsă de expertiză. Printre abordările discreditate ulterior se numără nu numai alte caracteristici evidențiate ale literaturilor minoritare - conținutul politic obligatoriu al tuturor operelor³⁸ și valoarea colectivă a fiecărei contribuții³⁹ -, ci și statutul lui Franz Kafka ca reprezentant al unei literaturi minoritare și, nu în ultimul rând, punctul de plecare al studiului.

În timp ce, potrivit lui Friedrich Schmidt, literatura secundară tradițională de dinaintea publicării studiului amintit mai sus interpretează operele lui Kafka ca pe o expresie a lumii disperate și absurde, Deleuze și Guattari oferă o nouă abordare a operei. Pentru ei, Kafka are umor, joie de vivre și este

³⁴ Vezi Winnen, Angelika: *Kafka-Rezeption in der Literatur der DDR, Produktive Lektüren von Anna Seghers, Klaus Schlesinger, Gert Neumann und Wolfgang Hilbig*, Würzburg, 2006, p. 11. Prin comparație, literatura lui Franz Kafka este foarte prezentă în programele școlilor românești cu predare în limba germană, precum și în cele ale facultăților de limbă și literatură germană.

³⁵ Vezi Haring, Ekkhard W.: 2019, p. 237.

³⁶ Deleuze, Gilles und Guattari, Felix: *Kafka für eine kleine Literatur*, editura Suhrkamp, Frankfurt am Main, prima ediție în limba germană apărută în 1976.

³⁷ Dosse, Francois: *Gilles Deleuze & Felix Guattari intersecting lives*, New York 2007, p.243.

³⁸ Vezi Deleuze, Gilles und Guattari, Felix, 2014: p.25.

³⁹ Vezi. Ibidem. p.26.

întotdeauna de partea bucuriei de a trăi, dar trebuie să se confrunte cu logica a trei maşinării sinistre și birocratice⁴⁰.

Cu cât ne apropiem mai mult de sfârșitul secolului XX, cu atât mai mult se schimbă atitudinea față de nucleul receptării operei lui Franz Kafka. În antologia *Interpretationen Franz Kafka* (Interpretări ale lui Franz Kafka), apărută la Stuttgart în 1994, autorii afirmă că "atitudinea multor interpreți față de Kafka s-a schimbat în ultimii 20 de ani, deoarece aceștia nu mai încearcă să îi înmâneze cititorului cheia de aur care va deschide unul sau altul dintre texte, sau chiar întreaga operă a lui Kafka".⁴¹ Mai degrabă, problema hermeneutică a tensiunii dintre dorința de a cunoaște și refuzul de a cunoaște s-a mutat în centrul cercetărilor, astfel încât interpretările ulterioare sunt mai mult preocupate de aspectele de conținut și de formă.⁴²

În secolul XXI, operele lui Kafka sunt legate de conceptul de literatură universală. J.W.von Goethe a introdus pentru prima dată conceptul de literatură universală în 1827 ca fiind "spațiul spiritual în care popoarele învață să se cunoască, să se tolereze, să se respecte și să se înțeleagă reciproc prin intermediul literaturii lor și caută să se ridice la niveluri superioare ale culturii umane într-un efort comun".⁴³ Acest concept este completat la începutul secolului XXI de David Damrosch în studiul său din 2003 *What is World Literature*, în care folosește termenul de literatură mondială pentru a se referi la operele literare care depășesc granițele propriei culturi și influențează un sistem literar nou, străin, în formă tradusă sau originală.⁴⁴ Conceptul de literatură mondială ca termen literar pentru a-l descrie pe Franz Kafka este propus, printre alții, de Dieter Lamping în studiul său din 2006 *Franz Kafka als Autor der Weltliteratur* (Franz Kafka ca autor de literatură mondială), pentru a sublinia legătura și apartenența scriitorului praghez la literatura germană, europeană și chiar mondială.⁴⁵

⁴⁰ Vezi Dosse, Francois: 2007, p.242.

⁴¹ Vezi Müller, Michael: Vorbemerkung , in Müller, Michael (Hg.): *Interpretationen Franz Kafka – Romane und Erzählungen*, Stuttgart 1996, p.9.

⁴² Vezi. Ibidem.

⁴³ Vezi. Koch, Manfred: *Weimaraner Weltbewohner: Zur Genese von Goethes Begriff >Weltliteratur*, Tübingen, 2002, p 7.

⁴⁴ Vezi David Damrosch: *What is World Literature*, Princeton 2003, p.4.

⁴⁵ Vezi Lamping, Dieter: *Franz Kafka als Autor der Weltliteratur*, in Engel, Manfred/Lamping Dieter (Hgg.): *Franz Kafka und die Weltliteratur*, Göttingen 2006, p. 9.

În una dintre cele mai recente contribuții la cercetarea operelor lui Franz Kafka, antologia din 2018 *Franz Kafka in Context*, editată de Caroline Duttlinger, o serie de contexte tematice oferă cadrul prin care sunt explorate natura și influența operei lui Kafka. În loc să aleagă o anumită direcție interpretativă, contribuțiile sunt aranjate tematic, astfel încât, în ansamblu, ele oferă o perspectivă cuprinzătoare asupra cercetării de până acum a operelor și a vieții lui Franz Kafka.

Începând cu sfârșitul secolului al XX-lea, apar contribuții în cercetarea despre Kafka care se concentrează mai mult asupra prezența Orientului în operele sale. Deși în Europa există doar câteva studii care urmează această linie tematică, mai ales în primii ani, acestea scot la iveală noi contexte⁴⁶ care fac posibile direcții interpretative inovative. Matthias Zach⁴⁷ enumeră câteva puncte centrale ale unor astfel de studii în articolul său din 2018, *Travel, Colonialism and Exoticism*: Entuziasmul lui Kafka pentru poveștile de aventură din colonii și jurnalele de călătorie⁴⁸, cadrele coloniale pe care le-a folosit sau pe care le-a folosit în mod subversiv și clișeele orientale⁴⁹, precum și "his coded critique of ethnographic exhibitions, which paraded people of non-Western origin in front of a European audience; and his reaction to the widespread depiction of Central and Eastern European culture as backward or inferior"⁵⁰. În articolul său *Kafka și critica postcolonială: "Der Verschollene", "In der Strafkolonie", "Beim Bau der chinesischen Mauer"*, publicat în 2006, R.J. Goebel⁵¹ discută despre distanțarea treptată de perspectiva europeană în contextul teoriei postcoloniale⁵². Povestea "*Beim Bau der chinesischen Mauer*" și textele mai scurte despre China care o însoțesc întruchipează

⁴⁶ Vezi. Zach, Matthias: *Chapter 19: Travel, Colonialism and Exoticism*, in Duttlinger, Carolin (Hgg): *Franz Kafka in Context*, Cambridge 2018, p.176.

⁴⁷ Matthias Zach: coordonator al Forumului pentru Studii Globale și Transregionale de la Universitatea din Göttingen, a publicat, printre altele, o monografie despre Yves Bonnefoy și Paul Celan ca traducători ai lui Shakespeare, precum și articole despre estetica și politica traducerii literare. Vezi Duttlinger, *Caroline: Kafka in Context*, p. XVI.

⁴⁸ Vezi Zach, Matthias: 2018, p.176.

⁴⁹ Vezi. Ibidem.

⁵⁰ Ibidem.

⁵¹ Goebel, Rolf J.: *Kafka and Postcolonial Critique: Der Verschollene, „In der Strafkolonie”, „Beim Bau der chinesischen Mauer”*, in Rolleston, James (Hg.): *A Companion to the Works of Franz Kafka*, New York, 2006.

⁵² Teoria postcolonială: "se referă la un spectru larg de abordări teoretice și angajamente critice cu privire la relațiile de putere istorice și contemporane legate de colonialismul european și perpetuarea acestuia până în zilele noastre." În: <https://gender-glossar.de/p/item/41-postkoloniale-theorie> Accesat - 31.10.2020

perspectiva fictivă a unei culturi orientale, non-occidentale⁵³. Astfel, Goebel se referă la motivul comun al încercării transculturale a protagoniștilor de a înțelege o cultură străină sau o ordine de viață și o tradiție înstrăinată, o încercare care se dovedește în cele din urmă a fi nereușită.⁵⁴

Cu referire deosebită la narațiunile lui Franz Kafka despre China, o serie de studii extind obiectul criticii exercitate de autorul ceh, prin care textele despre China trebuie privite din perspectiva contextului lor istoric și cultural.⁵⁵ Din aceeași perspectivă, articolul din august 2019 al lui Primož Mlačnik, *Kafka Shanghai - Ed: Orientalist China in Kafka's Fiction and Kafkaesque Phenomena in China*⁵⁶ analizează rolul Chinei în cadrul imaginarului orientalist din opera lui Kafka⁵⁷. El se referă la poziția clarificatoare lui Kafka față de discursul orientalist, care se adevărește a fi deopotrivă contradictoriu și incomplet. Mlačnik subliniază că Franz Kafka este unul dintre puținii scriitori moderni care au abordat tematica Chinei la începutul secolului XX.

Printre sursele narațiunilor despre China menționate în cercetarea lui Kafka se numără jurnalul de călătorie *Im neuen China* al lui Julius Dittmar, publicat în seria Schaffsteins Grüne Bändchen, și antologiile de poezie chineză ale lui Heilmann (1905) și Bethge (1907). Mlačnik notează că, în contextul politic și cultural al vremii, interesul pentru filosofia și religia tradițională chineză, în primul rând budismul și taosismul, era larg răspândit datorită efectului lor terapeutic asupra Occidentului materliastic.⁵⁸ Din ediția extinsă a *Gespräche mit Kafka* a lui Janouch, merită menționată paragraful care descrie în detaliu interesul și preocuparea lui Kafka față de literatura, filosofia și religia chineză veche.

Dennis McCort urmează o cale interpretativă similară și completează *Kafka Koans* publicat în 1991 cu contribuția *Kafka and the East - the Case of Spiritual Affinity*⁵⁹ publicată în 2002. În această lucrare,

⁵³ Vezi Zach, Matthias: 2018, p.176.

⁵⁴ Vezi Ibidem.

⁵⁵ Vezi Engel, Manfred/ Auerochs, Bernd (Hgg.): *Kafka Handbuch, Leben – Werk – Wirkung*, Stuttgart 2010, p. 253.

⁵⁶ Mlačnik, Primož: *Kafka "Shanghai-Ed": Orientalist China in Kafka's Fiction and Kafkaesque Phenomena in China*. 2020, <https://doi.org/10.26417/ejis.v5i2.p36-44> - Accesat la 21.06.2023.

⁵⁷ Vezi Mlačnik, Primož: 2020, p. 37.

⁵⁸ Vezi Ibidem p. 37.

⁵⁹ Vezi. McCort, Dennis: *Kafka and the East: the Case for Spiritual Affinity*, 2002, p. 199-212, <https://doi.org/10.1080/00397700209598543> Accesat la 31.10.2020.

McCort se referă la o altă religie chineză - *Ch'an*, mai bine cunoscută în Occident sub denumirea japoneză de *Zen*⁶⁰ și ale cărei caracteristici se regăsesc, de asemenea, în parte în operele lui Kafka. Spre deosebire de Mlačnik, McCort neagă de la bun început existența unei legături directe explicite, între religia Zen sau *kung-an*⁶¹ și opera lui Kafka. Potrivit lui McCort, nu există nicio referire la religia Zen în sursele biografice ale lui Kafka sau vreo dovadă că Franz Kafka ar fi auzit de această religie.⁶² Chiar dacă unele dintre afirmațiile lui McCohn nu pot fi nici dovedite literar și nici susținute activ de cercetările despre autorul ceh, nu pot fi trecute cu vederea asemănările pe care le subliniază cu religia budistă Zen, mai ales în contextul receptării japoneze ale operelor lui Kafka.

Se poate observa că autorul praghez a dezvoltat un interes puternic și o predilecție deosebită pentru cultura orientală, ceea ce a dus la o preocupare mult mai extinsă pentru cultura Orientului Îndepărtat decât s-a presupus inițial.

În plus, în ultimii 20 de ani au apărut noi contexte și direcții interpretative în cercetarea lui Kafka, care până acum nu puteau fi explorate îndeajuns fără o mai mare globalizare. În cele din urmă, s-a dovedit, chiar și fără influențe literare, că opera lui Kafka are anumite caracteristici care pot fi folosite pentru a identifica fațete ale anumitor culturi, fără ca autorul însuși să fie conștient de acest lucru. În cele ce urmează este cercetat care dintre aceste caracteristici au ecou în sfera culturală japoneză, urmând să fie analizate mai în detaliu circumstanțele în care operele lui Kafka au reușit să ajungă la cititorii japonezi. În plus, această lucrare ia în considerare măsura în care angajamentul cercetătorilor literari și al scriitorilor japonezi față de opera lui Kafka poate să fi avut ca urmare apariția unor noi abordări interpretative.

Deși Franz Kafka însuși nu a ajuns vreodata pe meleagurile japoneze, influența pe care operele sale au avut-o de-a lungul timpului asupra scriitorilor japonezi poate fi comparată cu impactul și receptarea lui Kafka în Europa. Pentru a înțelege adevărata amploare a influenței lui Franz Kafka în Japonia, trebuie să se ia în considerare contextul istoric, precum și începuturile studiilor germanistice în Japonia, care au făcut posibilă în primul rând receptarea autorului ceh. Influența lui Kafka trebuie analizată atât în contribuțiile germanistice obiective, cât și în operele autorilor japonezi care, preluând

⁶⁰ Vezi Ibidem, p.199.

⁶¹ Vezi Ibidem.

⁶² Vezi Ibidem.

anumite elemente din opera lui Kafka, oferă o interpretare proprie și, astfel, un demers de cercetare nou și inovativ. Nu există nicio îndoială că introducerea studiilor germanistice în Japonia a avut o contribuție majoră în răspândirea scriitorilor germani, și nu în ultimul rând a operelor lui Kafka, în Țara Soarelui Răsare. Cu toate acestea, se poate ridica întrebarea cum au ajuns studiile germanistice să se dezvolte pe tărâmul japonez. Thomas Pekar subliniază că introducerea studiilor germanistice a făcut parte din procesul de modernizare și occidentalizare care a fost demarat în Japonia în 1868⁶³. Potrivit informațiilor prezentate de Pekar, rolul studiilor germane ca știință japoneză de modernizare a fost asigurat ca urmare a mai multor călătorii în Europa și America între 1871 și 1873. În această perioadă, politicienii și academicienii japonezi au vizitat, printre altele, nou înființatul Imperiu German și au evaluat conducerea armatei, sistemul juridic, sistemul social, industria, medicina, știința și tehnologia imperiului ca fiind exemple de urmat. La acestea s-a adăugat admirația pentru Prusia-Germania ca monarhie constituțională și ca stat autoritar, ceea ce, în opinia lui Pekar, a contribuit la preferința și, în cele din urmă, la promovarea limbii germane în liceele și universitățile japoneze⁶⁴. Marlies Whitehouse-Furrer remarcă în acest sens rapiditatea cu care au avansat mișcările de modernizare în acea perioadă, universitățile jucând un rol crucial în răspândirea științei și a limbii germane.

Într-un interviu acordat revistei studențești *Focus on German Studies* din Cincinnati, Ryoza Maeda, președintele din 2011 al Asociației japoneze de studii germane, vorbește despre introducerea și dezvoltarea studiilor germanistice în contextul primei faze a modernizării Japoniei. Este menționat termenul *Wakon - Yōsai*,⁶⁵ care desemnează "dublul interes de stat" pe care se baza politica japoneză în domeniul științei și al educației la acea vreme. Maeda detaliază că în primii ani a procesului de modernizare s-a încercat introducerea în Japonia a unei modernizări tehnologice și tehnocratice de tip occidental, menținând în același timp identitatea culturală autohtonă.

⁶³ Pekar, Thomas: *Von der Modernisierung – zur Interkulturalitätswissenschaft: Stationen der geschichtlichen Entwicklung der Germanistik in Japan*, 2011, p. 62 <http://www.jstor.org/stable/23049911> - Accesat la 23.06.2023

⁶⁴ Vezi Pekar, Thomas: 2011, S. 62.

⁶⁵ Vezi Maeda, Ryoza : *Über Germanistik Überhaupt in den Staaten und in Japan Ein Gespräch mit Ryoza Maeda*, 2011, S. 106, <https://journals.uc.edu/index.php/fogs/article/view/579> Accesat la 08.12.2020.

Cu toate acestea, acest program a eşuat în mod inevitabil, societatea și cultura japoneză trecând printr-o perioadă de "de-japanizare", astfel încât "identitatea culturală a Japoniei moderne a fost remodelată într-un hibrid japonezo-occidental"⁶⁶.

Pekar mai notează că, până la sfârșitul războiului în 1945, studiile germanistice "s-au impus ca o disciplină foarte respectată", care a promovat modernizarea și, mai presus de toate, a asigurat accesul cititorilor japonezi la "bogăția de idei" ⁶⁷din operele poeților și gânditorilor germani. Această importanță a studiilor germanistice este confirmată și de Whitehouse - Fuller, care subliniază numărul mare de traduceri de texte dramatice și, mai ales, de opere literare germane contemporane realizate în anii 1920 și 1930, "inclusiv multe opere de critică socială sau de literatură muncitorească socialistă". ⁶⁸

Înainte de primele publicații ale textelor kafkiene, în societatea japoneză aveau loc schimbări care nu numai că au făcut posibilă preluarea operelor lui Kafka, dar au determinat și o transformare a culturii care, prin deplasarea propriei naturi și însușirea oarecum forțată a modelului occidental, amintește de transformarea lui Georg Samsa sau de alienarea omului ilustrată în *Judecata*.

Astfel, societatea hibridă germano-japoneză menționată de Maeda poate fi văzută ca o întruchipare a evadării din rizomul⁶⁹ social și cultural, care, din perspectiva receptării lui Kafka, formează o nouă bază complexă de interpretare. Este adevărat, așa cum remarcă și Satoru Ogawa⁷⁰, că este aproape imposibil de dovedit "cauzalitatea concretă" dintre Kafka și cititorii săi japonezi, acest public incluzând atât scriitorii influențați de el, cât și germaniștii japonezi care în principal au ales și cercetează studiile despre Kafka⁷¹. Cu toate acestea, se poate presupune că unele aspecte ale realității japoneze,

⁶⁶Vezi Ibidem.

⁶⁷ Pekar, Thomas: 2011, p.64.

⁶⁸Vezi Whitehouse – Fuller, Marlies: 2004, p. 29.

⁶⁹ Vezi Deleuze, Gilles und Guattari, Felix, 2014, p. 7.

⁷⁰ Ogawa, Satoru: *Kafka in Japan : eine Betrachtung uber Kafka in Japan in Auseinandersetzung mit Wellek*, Kansai University, 1971.

⁷¹ Vezi. Ogawa, Satoru: 1971, p1-2.

inclusiv trezirea conştiinţei politice japoneze începând cu anii 1960⁷², par să se fi reflectat în opera lui Kafka, contribuind la receptarea cu succes şi la popularitatea sa în Japonia.

În 1932, la doar opt ani de la moartea lui Kafka, primul tratat japonez despre Kafka, scris de Hiroshi Okamura⁷³, a apărut în primul număr al revistei *Zeitschrift für Germanistische Forschung*⁷⁴ din Japonia cu titlul *Franz Kafka*.⁷⁵ Acesta descrie şi discută conţinutul povestirilor *Contemplare*, *Metamorfoza*, *Judecata*, *Colonia penitenciară* şi al celor trei romane *America*, *Procesul* şi *Castelul*.⁷⁶

În perioada antebelică, în afară de tratatul lui Okamura, au existat doar câteva traduceri din germană care au încercat să răspândească operele lui Kafka în rândul cititorilor japonezi. Traducerea însăşi a fost una dintre principalele activităţi ale germaniştilor japonezi, mai ales în primii ani, a căror poziţie socială "era de neconceput în afara activităţii (lor) de traducători"⁷⁷. Yukio Hajiro⁷⁸ a fost primul germanist care s-a aventurat să traducă câteva dintre povestirile lui Kafka în 1933. Povestirile *Un fratricid* şi *Satul de alături*, traduse în japoneză, sunt publicate în acelaşi an în revista de studii germane *Kastanien* a Universităţii din Kyoto, în timp ce *Podul*, *Mica fabulă*, *Prometeu* şi *Cuplul căsătorit* apar în revista grupului literar⁷⁹ *Soarele*.⁸⁰

În 1940, *Procesul* este tradus în japoneză de Koichi Motono şi publicat sub numele *Shinpan*/審判 la editura Hakusuisha.⁸¹ Chiar dacă majoritatea traducerilor din germană ale operelor lui Kafka au apărut doar în reviste de specialitate şi, în consecinţă, au rămas necunoscute, unii scriitori au intrat în

⁷² Vezi. Hirano, Yoshihiko: Die Kafka – Rezeption in Japan um 1960. *Partei* von Kurahashi Yumiko und *Die Frau in den Dünen* von Abe Kobo, in in Höhne, Steffan/ Udolph, Ludger(Hgg.): *Franz Kafka Wirkung und Wirkungsverhinderung*, Köln 2014, p.397.

⁷³ Înscris la acea vreme la Universitatea Imperială din Tokyo.

⁷⁴ Revistă ştiinţifică a Societăţii de studii germane de la (pe atunci) Universitatea Imperială din Tokyo.

⁷⁵ Vezi Arimura, Takahiro: Die frühe Kafka- Wirkung in Japan: Die Zeit um den Zweiten Weltkrieg, p. 387 în Höhne, Steffan/ Udolph, Ludger(Hgg.): *Franz Kafka Wirkung und Wirkungsverhinderung*, Köln 2014; într-o lucrare ulterioară, bazată pe articolul publicat în volumul de la Praga în 2014, T. Arimura Okamura a scris eseul sub numele complet Franz Kafka - 寂寥の階級制 / *Franz Kafka das Klassensystem der Einsamkeit* (traducere proprie), nume folosit anterior de Takanori Teraoka şi alţii în articolul său anterior din 2012 *カフカと戦後日本 / Kafka in Japan in the post-war period* (traducere proprie).

⁷⁶ Vezi. Arimura, Takahiro: *Die frühe Kafka- Wirkung in Japan: Die Zeit um den Zweiten Weltkrieg*, 2014, p.387.

⁷⁷ Vezi Koji, Ueda: *Die Bedeutung des Übersetzens in der Japanischen Germanistik*, 2001. p.129.

⁷⁸ Yukio Hajiro: Profesor la Universitatea din Hiroshima.

⁷⁹ În japoneză: Nichirin/ 日輪.

⁸⁰ Vezi Arimura, Takahiro: *Die frühe Kafka- Wirkung in Japan: Die Zeit um den Zweiten Weltkrieg*, 2014, p. 385.

⁸¹ Hakusuisha Publishing Co. Ltd./ 株式会社白水社 – editură din Tokyo înfiinţată în 1915.

contact și cu traduceri din engleză ale operelor lui Kafka. Atsushi Nakajima este primul scriitor japonez care nu numai că s-a confruntat direct cu opera lui Kafka, dar a și încorporat această experiență în propriile povestiri. După cum subliniază Mitani⁸² și Arimura, povestirea lui Nakajima din 1936, *Roushitsuki / Suferința lupului*, "conține prima întâlnire a unui scriitor japonez cu Kafka".⁸³

Odată cu ocupația americană a Japoniei (1945-1952), s-a căutat un nou început instituțional pentru sistemul educațional. Sistemul școlar este reorganizat după modelul american, iar engleza se impune ca singura limbă străină relevantă.⁸⁴ Studiile germane sunt considerate din ce în ce mai mult ca o materie depășită, aleasă de tot mai puțini elevi.⁸⁵

Odată cu înființarea *Societății japoneze de studii germane* în 1947, s-a dorit un nou început și pentru studiile germanistice japoneze. Cu toate acestea, Pekar observă că noile studii germanistice continuă să fie orientate spre studiile germanistice din interiorul Germaniei, o orientare care permite o continuitate metodologică și științifico-teoretică cu studiile germanistice antebelice.⁸⁶

Esențial pentru direcția ulterioară luată de studiile germanistice și de întreaga literatură japoneză din acea perioadă este trezirea conștiinței politice a studenților și a intelectualilor japonezi și revoltele studentești care au urmat în 1968. Conștiința politică nou dezvoltată a studenților și intelectualilor japonezi este unul dintre motivele pentru care perioada din jurul anului 1960 ar trebui considerată un "punct de cotitură în istoria contemporană a Japoniei"⁸⁷, potrivit lui Yoshihiko Hirano. Îngrijorările legate de regulile de organizare și de birocrăția partidului politic existent se traduc și în literatură. De menționat în contextul receptării lui Franz Kafka sunt povestirea *Partidul / パルタイ* (1960) de Yumiko Kurahashi⁸⁸ și *Femeia din dunel / 砂の女* (1962) de Abe Kobo.

Totuși, cea mai importantă linie directoare pentru studiile germanistice japoneze rămâne studiile germanistice din interiorul Germaniei. Pentru a ține cont de diviziunea politică contemporană a

⁸² Editorul lucrării *Die deutsche Literatur des 20 Jahrhunderts und Franz Kafka*.

⁸³ Vezi Arimura, Takahiro: *Die frühe Kafka- Wirkung in Japan: Die Zeit um den Zweiten Weltkrieg*, 2014, p.388.

⁸⁴ Vezi Pekar, Thomas: 2011, p. 64.

⁸⁵ Vezi Ibidem. p.65.

⁸⁶ Vezi Ibidem.

⁸⁷ Vezi Hirano, Yoshihiko: 2014, p. 397.

⁸⁸ Hirano citează Kurahashi, Yumiko: *Shousetsu no Meiro to Hiteisei/ Labyrinth und Negativität der Romane in Kurahashi, Yumiko: Watashi no naka no kare e / An ihn in mir. Gesammelte Essays*, Tokyo 1970.

Germaniei și de literatura publicată în același timp din RDG și RFG, în 1967 este înființată *Societatea Prietenilor de la Weimar*, pentru a promova schimbul științific de studii germanistice între Japonia și RDG. La începutul anilor 1990, studiile germanistice japoneze au cunoscut o scurtă ascensiune ca urmare a celui de-al VIII-lea *Congres mondial al Asociației Internaționale de Studii Germanistice (IVG)*, desfășurat sub titlul *Întâlnire cu străinătatea* la Universitatea Keio din Tokyo în 1990. Desfășurarea cu succes a congresului, cu peste 1600 de participanți din întreaga lume, susține internaționalizarea studiilor germanistice japoneze și, potrivit lui Pekar, inițiază o cooperare sporită între studiile germanistice din Asia de Est.⁸⁹

După cum remarcă și Pekar, numărul studenților la limba germană scade dramatic, începând cu 1991. În consecință, numărul germaniștilor japonezi este, de asemenea, în scădere, ajungând la aproximativ 2600 în 1993 și scăzând la aproximativ 1900 până în 2009.⁹⁰

Pentru studiile contemporane japoneze de germanistică, este acum o chestiune de supraviețuire ca disciplină literară în Japonia. Având în vedere numărul în general scăzut de germaniști și studenți japonezi la limba germană, Pekar identifică mai multe tendințe de dezvoltare care vizează modernizarea studiilor germanistice japoneze.

La câțiva ani după sfârșitul războiului, Franz Kafka este reluat ca autor contemporan de Hajime Yamashita⁹¹. În articolul său *Das existential Romanische*⁹², publicat în 1948 în revista *Shichou* 思潮,⁹³ Yamashita prezintă și promovează operele lui Kafka. În paralel cu receptarea europeană a lui Kafka, în primii ani ai perioadei postbelice au apărut în Japonia mai multe interpretări ale operelor sale, dintre care a fost preferat rolul lui Kafka ca reprezentant al regimului comunist, inclusiv de către Yamashita însuși. Yamashita a contribuit, de asemenea, la răspândirea autorului ceh în rândul cititorilor japonezi prin propria sa lucrare *Zâmbetul lui Kafka*⁹⁴, care se bazează pe experiența personală de război a scriitorului japonez.

⁸⁹ Vezi Pekar, Thomas: 2011, p.69.

⁹⁰ Vezi Ibidem ,p.70.

⁹¹ Hajime Yamashita –1920- 2008, autor și germanist japonez.

⁹² Vezi Teraoka, Takanori: 2012, S.5.: Jitsuzon no Romanesku/実存のロマネスク.

⁹³ 思潮 – Zeitgeist

⁹⁴ Kafukano Bishou/ カフカの微笑

Publicarea romanului "Străinul" de Albert Camus în 1951 și dezbateră ulterioară asupra romanului sunt semnificative pentru receptarea lui Kafka în perioada postbelică. Ceea ce mai târziu a devenit cunoscut sub numele de *Dezbaterea Străinului*⁹⁵ a căutat să elucideze modul corect de interpretare a operei existențiale. În același an, *Legenda lui Sisifa* fost tradusă și publicată în revista *Neue Welle*⁹⁶. Atenția pe care o atrăsese această dezbateră publică era acum îndreptată către un articol despre Kafka publicat în același număr. Anul 1953 are o mare însemnătate pentru receptarea operei lui Kafka în Japonia. Acest an reprezintă momentul în care Franz Kafka este recunoscut ca scriitor important de către publicul cititor japonez prin traducerea unui număr considerabil de opere ale sale în japoneză⁹⁷. Odată cu publicarea unor traduceri mai noi în anii următori, în 2014 se numărau cel puțin 5 variante de traducere în limba japoneză pentru *Judecata*, 14 pentru *Metamorfoza*, 6 pentru *America*, 10 pentru *Procesul* și 8 pentru *Castelul*.⁹⁸

Odată cu trezirea conștiinței politice a studenților japonezi și a păturii intelectuale a societății, cele mai importante opere au apărut în perioada plină de evenimente din jurul anului 1960. Demne de remarcat sunt operele a doi scriitori japonezi care pot fi considerați mediatori indirecti ai literaturii lui Kafka și care au contribuit semnificativ la receptarea lui Kafka în această perioadă: *Partidul* de Yumiko Kurahashi și *Femeia din dune* de Abe Kobo.

La începutul anilor 1970, în timp ce studiile germaniste japoneze absorbeau mai multe metode și teorii de cercetare literară din țările europene, Satoru Ogawa⁹⁹ sugerează că relația de cauzalitate, din perspectiva istoriei literare comparate franceze, dintre Kafka și scriitorii japonezi pe care i-a influențat este aproape imposibil de dovedit.¹⁰⁰

Pentru el, este mai concludent să fie analizate tratatele despre Kafka în Japonia "din punctul de vedere al unei rupturi cu literatura tradițională", pentru a ajunge la înțelegerea faptului că cercetarea

⁹⁵ Ihoujinno ronsou/異邦人の論争

⁹⁶ este o revistă literară publicată lunar de *Shinchōsha* din mai 1904. Revista publică laureații Premiului Kawabata Yasunari pentru literatură, Premiul Mishima și Premiul Hagiwara Sakutarō pentru poezie. Actualul redactor-șef este Yuno Yutaka din 2003.

⁹⁷ Vezi Teraoka, Takanori: 2012, p.6.

⁹⁸ Vezi. O Neil, Patrick: *Transforming Kafka: Translation Effects*, Toronto 2014, p.28.

⁹⁹ Vezi Ogawa, Sotaru: 1971, p1.

¹⁰⁰ Vezi. Ibidem: p. 2.

lui Kafka în Japonia se bazează pe "experimentul aventuros asupra existenței umane".¹⁰¹ Este interesant de remarcat că o interpretare similară a operelor lui Kafka a fost formulată 5 ani mai târziu de Gilles Deleuze și Felix Guattari în studiul lor din 1967, *Kafka für eine Kleine Literatur*.

Se poate observa că receptarea lui Kafka în secolul XX urmează o traiectorie similară atât în Europa, cât și în Japonia. Este deosebit de interesant de remarcat faptul că Franz Kafka continuă să aibă un impact semnificativ în Japonia, deși cunoștințele culturale prelabile despre Franz Kafka însuși, care în Europa în secolul XX erau considerate o componentă importantă a receptării lui Kafka¹⁰², sunt mai puțin înțelese în Japonia.

Ca și în Europa, contribuitorii japonezi la receptarea lui Kafka nu mai sunt înclinați să "înmâneze cititorului cheia de aur care deschide unul sau altul dintre texte, sau chiar operele complete ale lui Kafka".¹⁰³ Printre cei mai importanți autori ai cercetării despre Kafka se numără Takahiro Arimura, care, împreună cu Hiroshi Yagi¹⁰⁴, a publicat în 1985 antologia *Literatura japoneză modernă și Franz Kafka*, o lucrare care contribuie la studiul receptării lui Kafka în rândul scriitorilor japonezi¹⁰⁵. Printre alte contribuții scrise de Arimura pe această temă se numără: *Opera târzie a lui Kafka Cercetările unui câine*¹⁰⁶, *Vină și disperare la Kobo Abe și Franz Kafka*¹⁰⁷, *Literatura germane din secolul 20 și Franz Kafka*¹⁰⁸, și *Influența timpurie a lui Kafka asupra Japoniei: Perioada în jurul celui de-al Doilea Război Mondial*¹⁰⁹.

Actuala receptare japoneză a lui Kafka pare să se dezvolte acum pe două direcții. Pe de o parte, este analizat impactul lui Kafka asupra altor autori japonezi, care la rândul lor, își crează propria

¹⁰¹ Vezi. Ibidem. p. 6.

¹⁰² Vezi, Brod Max: *über Franz Kafka*, p.40.

¹⁰³ Vezi. Müller, Michael: 1994, p.9.

¹⁰⁴ Hiroshi Yagi: 1927 – 1986, poet și germanist japonez.

¹⁰⁵ Vezi Shitahodo, Ibuki, Scheiffele, Eberhard: Bemerkungen zur Thomas-Mann-Rezeption in Japan: Am Beispiel literarischer und wissenschaftlicher Publikationen seit dem Zweiten Weltkrieg, in *Thomas Mann Jahrbuch* 2009, p. 284, <http://www.jstor.org/stable/24745301> - Access la 24.06.2023.

¹⁰⁶ Doitsu Bungaku, Vol. 52, 1974.

¹⁰⁷ Neue Beiträge zur Germanistik, Vol.114 - die Japanische Gesellschaft für Germanistik, 2003.

¹⁰⁸ Vezi Shitahodo, Ibuki, Scheiffele, Eberhard: 2009, p. 284.

¹⁰⁹ Articol scris pentru conferința de la Praga din 2011: *Franz Kafka - Wirkung, Wirkungsverhinderung, Nicht-Wirkung* și antologia care o însoțește: Höhne, Steffan/ Udolph, Ludger (eds.): *Franz Kafka Wirkung und Wirkungsverhinderung*, Köln 2014, și completată ulterior sub același titlu într-o contribuție scrisă în limba japoneză pentru *Studiile germanistice* de la Universitatea Kyushū.

interpretare a operelor sale în propriile texte. Printre scriitorii care sunt frecvent studiați în acest sens se numără Abe Kobo, Atsushi Nakajima, Yumiko Kurahashi, Haruki Murakami și Yoko Tawada, care au atras o atenție sporită în ultimii ani. Pe de altă parte, germaniștii continuă să se implice în cercetarea studiilor literare cu textele lui Kafka ca opere de sine stătătoare.

În 1971, la aproape douăzeci de ani după ce operele complete ale lui Kafka au fost publicate pentru prima dată în Japonia, Satoru Ogawa a scris lucrarea *Kafka în Japonia - o reflecție despre Kafka în Japonia în discuție cu Wellek*, în care încearcă să răspundă la întrebarea de unde ar fi izvorât interesul durabil pentru Kafka. El observă că mulți germaniști au ales cercetarea lui Kafka ca ocupație principală și sugerează că aceștia ar putea dori să devină "exploratori ai lui Kafka", ca intermediari între opera autorului ceh și cititorii japonezi de Kafka.¹¹⁰

Este evident că, timp de peste 50 de ani, textele lui Kafka s-au bucurat de o popularitate extraordinară și constantă în rândul cititorilor japonezi, nu numai a celor cu studii de specialitate sau literare, ci și a celor fără cunoștințe de specialitate, stârnind aceeași fascinație, dacă nu chiar mai mare, ca în țările europene.

Adevărata amploare a impactului lui Kafka asupra publicului cititor japonez nu poate fi evaluată în mod corespunzător fără a privi mai îndeaproape unul dintre autorii japonezi reprezentativi ai secolului XX. Abe Kobo este unul dintre scriitorii japonezi care s-au implicat în textele lui Kafka prin intermediul scrierilor lor, deschizând noi posibilități de interpretare. Operele lor nu numai că au asemănări structurale și de conținut cu literatura lui Kafka, dar pot fi văzute și ca mediatori ai literaturii kafkiene. Impactul lui Franz Kafka asupra operei lui Abe Kobo poate fi ilustrat de două dintre cele mai cunoscute opere ale sale. Povestirea *Die Wand- Das Verbrechen von Herrn S. Karuma* / 壁-S・カルマ氏の犯罪, publicată în 1951, este una dintre primele lucrări ale lui Abe și este distinsă cu Premiul Akutagawa, cel mai prestigios premiu pentru scriitorii japonezi, în anul publicării. Influența romanului *Procesul* lui Kafka asupra acestei opere poate fi urmărită până la citirea primei ediții a traducerii lui Koichi Motono în 1940. Romanul *Femeia din dune*, publicat în 1962, este cea mai analizată operă a lui Abe în ceea ce privește receptarea lui Kafka. Este, de asemenea, cea mai citită publicație a lui Abe în Japonia și a fost publicată după ce Abe a părăsit JKP. Hirano notează că *Femeia*

¹¹⁰ Vezi Ogawa, Sataru: 1971, p.6.

din dune a fost tradusă în peste douăzeci de limbi și reprezintă lucrarea prin care Kobo Abe a dobândit faima internațională. În calitate de scriitori ai literaturii mondiale, atât Kafka, cât și Abe prezintă o natură cu două fețe, care poate fi văzută ca fiind parțial autohtonă, parțial străină. Aceasta ar putea fi o altă explicație a faptului că operele europeanului Kafka au fost atât de ușor absorbite și însușite în regiunea asiatică.

Se poate concluziona că studiile germane, ca știință modernizatoare și culturală, au jucat un rol esențial în raspândirea operelor lui Kafka și în receptarea lor. Primii germaniști japonezi au fost principalii mediatori ai literaturii kafkiene în Japonia și au contribuit la transformarea lui Kafka într-un subiect recurent al studiilor literare japoneze și, în același timp, la dezvoltarea unei alte posibilități de interpretare în receptarea lui Kafka, bazată pe propriul angajament al scriitorilor japonezi față de textele lui Kafka. Chiar dacă studiile germanistice japoneze au fost forțate în ultimii ani să își extindă canonul literar și să se afirme ca parte a studiilor culturale internaționale, germaniștii asiatici își continuă rolul de mediatori ai literaturii lui Kafka, chiar dacă acest lucru se întâmplă acum la o scară mai mică, dar cu noi direcții de cercetare. Operele lui Kafka continuă să se bucure de o popularitate extraordinară în rândul cititorilor japonezi, care a rămas constantă din perioada postbelică până în prezent. Cu toate acestea, definirea relației exacte dintre Kafka și cititorii săi japonezi rămâne o provocare majoră. Pentru cititorii japonezi, operele lui Kafka conțin elemente neobișnuite care nu necesită cunoștințe culturale prealabile pentru a fi înțelese. În același timp, ele oferă libertatea de a descifra singuri lumea lui Kafka și de a încerca o metodă nouă și experimentală de reprezentare. Remarcabil mai presus de toate este numărul de scriitori japonezi care au fost influențați de operele lui Franz Kafka, contribuind astfel, așa cum Hiroshi Oshimura observase și el încă din perioada antebelică, la faptul că Franz Kafka trăiește în continuare prin opera sa. În aceste opere japoneze, mai presus de toate, devine evident cât de multe asemănări există între modul de gândire japonez și lumea lui Kafka.

Pentru Japonia, anul 2019 reprezintă sfârșitul erei Heisei¹¹¹ și, prin urmare, al unei perioade de 30 de ani, care, pe de o parte, este caracterizată de inovație și digitalizare, dar, în același timp, este văzută și

¹¹¹ 平成 / Heisei - „Pace pretutindeni”

ca "o perioadă de mari crize și un puternic sentiment de criză în rândul oamenilor"¹¹². Direcția pe care a luat-o literatura japoneză contemporană reflectă într-o oarecare măsură cursul economic și evenimentele din Țara Soarelui Răsare. În același timp, Kenji Urata ¹¹³observă că literatura din perioada Heisei se află într-o stare în care "totul este posibil" (何でも有り / nandemoari)¹¹⁴, diversitatea și bogăția lumii literare permițând cu greu o structurare cuprinzătoare¹¹⁵. Cu toate acestea, unii cercetători și jurnaliști literari japonezi și străini încearcă să ofere o imagine de ansamblu adecvată a literaturii din perioada Heisei, evidențiind teme și aspecte importante ale literaturii japoneze recente.

Opera lui Franz Kafka s-a bucurat, de asemenea, de o popularitate excepțională în rândul specialiștilor literari japonezi și al publicului cititor în general în această perioadă. Preferința pentru scriitorul praghez este evidentă și în operele literare ale unor autori din perioada Heisei. De interes pentru această lucrare sunt publicațiile a doi autori japonezi contemporani, Yoko Tawada și Haruki Murakami, care nu numai că se folosesc de elemente kafkiene, dar și încorporează citate și personajul lui Franz Kafka în propriile creații, în timp ce tratează probleme contemporane.

Abdicarea împăratului Akihito, la 30 aprilie 2019, marchează sfârșitul unei epoci în care societatea japoneză, contrar așteptărilor sperate de motto-ul guvernului "平成/ Heisei" (pace pretutindeni), a fost zguduită de dezastre naturale și provocate de om, evenimente care au marcat puternic literatura perioadei Heisei. Potrivit lui Mae, distanța tot mai mare dintre bogați și săraci duce la o societate polarizată¹¹⁶, o temă preluată de mulți autori din literatura japoneză contemporană. Un alt eveniment care marchează societatea japoneză și devine un punct central al noii literaturi japoneze este triplul

¹¹² Mae, Michiko: *Neue Tendenzen und Entwicklungen in der japanischen Gegenwartsliteratur Versuch einer Heisei-Literaturgeschichte*, 2021, p. 16.

<https://journals.univie.ac.at/index.php/aaj/article/download/4012/5305/11200> - Accesat la 21.06.2023.

¹¹³ Urata, Kenji: 未完の平成文学史文芸記者が見た文壇30年/ *Mikan no heisei bungakushi: Bungei kisha ga mita bundan sanjunen* - O istorie literară neterminată a perioadei Heisei, 30 de ani de lume literară din perspectiva unui jurnalist literar, Japonia, 2015.

¹¹⁴ Vezi Mae, Michiko: 2021, p. 15.

¹¹⁵ Vezi Ibidem.

¹¹⁶ Vezi Mae, Michiko: 2021, p.17.

dezastru din 2011¹¹⁷ din regiunea Tohoku, care nu face decât să sporească incertitudinea și conștiința de criză a societății japoneze. Potrivit lui Mae, prelucrarea literară a evenimentelor din 2011 și "atomul" literar sau "discursul Fukushima" deschis de acesta se poate înscrie "în tradiția literaturii japoneze despre bomba atomică"¹¹⁸, "sau poate fi văzută și ca o "literatură a atomului"¹¹⁹ în legătură cu istoria mișcării antinucleare japoneze"¹²⁰. Pe lângă literatura dezastrelor, Mae identifică o a doua tendință a perioadei Heisei, cea a literaturii precariatului, în care, potrivit Danielei Tan, "sunt descrise condițiile de viață dificile și lipsa de speranță, precum și o viață la limită"¹²¹. În afară de tendința mai multor scriitori de a aborda anii de după 1989, considerați pierduți din cauza crizei economice - o temă care include literatura precariatului -, Kenji Urata identifică alte 4 tendințe caracteristice literaturii Heisei. Literatura transfrontalieră este văzută ca un punct central al perioadei Heisei, în care această traversare nu este legată doar de granițele de gen și media, ci include și granițele stabilite de ierarhia tradițională a autorilor pe scena literară. Mae contează, printre altele, prezența crescută a autorilor non-japonezi care scriu în limba japoneză, astfel încât literatura națională este din ce în ce mai mult menționată ca literatură japoneză.¹²² De cealaltă parte a spectrului, autorii japonezi influențați de alte culturi folosesc elemente din limba și cultura străină dată, creând "un nou tip de literatură japoneză".¹²³ Nu în ultimul rând, epoca Heisei este văzută ca fiind epoca femeilor scriitoare.¹²⁴ Această tendință este văzută de Mae ca o transgresiune a graniței de gen și se bazează nu numai pe prezența crescută a scriitoarelor în literatura japoneză recentă, ci și pe abolirea categoriei speciale de "literatură feminină", care delimita operele scriitoarelor de cele ale scriitorilor bărbați.¹²⁵

Astfel, popularitatea lui Franz Kafka în rândul cititorilor și scriitorilor japonezi contemporani pare să se bazeze pe mai mulți factori, în contextul tendințelor literare predominante din perioada Heisei. În

¹¹⁷ Un cutremur puternic pe coasta Pacificului, în largul regiunii Tohoku, a declanșat valuri tsunami pe 11 martie, inundând coasta Pacificului japonez și provocând accidente la mai multe centrale nucleare. Este afectată în special centrala nucleară de la Fukushima - Daichi.

¹¹⁸ Jap: Genbaku Bungaku /原爆文学

¹¹⁹ Jap: Kaku Bungaku/核文学

¹²⁰ Mae, Michiko: 2021: p. 20.

¹²¹ Tan, Daniela: 2019, p.23.

¹²² Vezi. Mae, Michiko: 2021, p.22.

¹²³ Vezi Ibidem.

¹²⁴ Vezi. Mae, Michiko: 2021, p.15.

¹²⁵ Vezi Ibidem..23.

primul rând, atitudinea mai tolerantă față de influențele culturale și lingvistice străine în literatură facilitează accesul și utilizarea experimentală a elementelor kafkiene în operele japoneze.

Fenomenul transformării la Kafka, pe care Ibuki Shitahodo și Eberhard Scheiffele îl identifică drept una dintre cele mai importante influențe care au afectat scrierea și interpretarea vieții scriitorilor japonezi, poate fi văzut, de asemenea, ca o formă de depășire a granițelor literare pe care scriitorii japonezi se străduiesc să o realizeze în literatura recentă.¹²⁶ Lumea lui Kafka, dominată de frică și dezgust¹²⁷, este în armonie cu sentimentul de nesiguranță și conștiința crizei care domină în societatea japoneză contemporană. Un alt punct comun este tema străinătății¹²⁸ la Kafka, care se suprapune într-o oarecare măsură cu motivul individului izolat în mediul urban și care este preluat ca punct de interes de mai mulți scriitori japonezi.

Nu în ultimul rând, entuziasmul pentru opera lui Kafka poate fi explicat și prin confruntarea și critica acestuia cu lumea birocratică, teme care se regăsesc mai ales în literatura japoneză a precariatului.

Într-un eseu publicat în 2003, *Kafka's Performing Arts*¹²⁹, Yoko Tawada notează că socotește opera lui Franz Kafka ca fiind una dintre primele sale experiențe de lectură și că se referă în mod repetat la textele autorului de la Praga¹³⁰. Scriitoarea mărturisește că este fascinată de prezența globală a lui Kafka și de entuziasmul cu care opera sa a fost primită în întreaga lume.¹³¹ În disertația sa *Spielzeug und Sprachmagie*¹³² (Jucăriile și magia limbajului), publicată în 2000, Tawada examinează, printre altele, povestirea lui Kafka *Blumenfeld, ein älterer Junggeselle...* în care, potrivit lui Hermann, scriitorul japonez "înțelege în general scrierea lui Kafka prin imaginile sale de transformare"¹³³. Mai târziu, într-o contribuție la Centrul germano-japonez din Berlin,¹³⁴ ea susține chiar că Kafka ar putea fi

¹²⁶ Vezi. Shitahodo, Ibuki, Scheiffele Eberhard: 2009, p.283-284.

¹²⁷ Vezi Gross, Ruth V.: 2018, p.264.

¹²⁸ Bay, Hansjörg/Hamann, Christof (Hgg.): *Odradeks Lachen. Fremdheit bei Kafka*, Berlin, 2003.

¹²⁹ Tawada, Yoko: *Kafkas Performing Arts*, in Bay, Hansjörg/Hamann, Christof (Hgg.): *Odradeks Lachen. Fremdheit bei Kafka*, Berlin 2003

¹³⁰ Vezi. Ivanovic, Cristine: *Translationism as Poetic Principle: Tawada's Translational Rewriting of Kafka's The Metamorphosis*, in Slaymaker, Doug (Hg.): *Tawada Yoko: On Writing and Rewriting*, Lanham 2020, S. 63.

¹³¹ Vezi Ibidem.

¹³² Tawada, Yoko: *Spielzeug und Sprachmagie in der europäischen Literatur: Eine ethnologische Poetologie*, Tübingen 2000.

¹³³ Hermann, Iris: 2015, p.285.

¹³⁴ JDZB-Echo, Nr.93, Dezember 2010.

indispensabil pentru o nouă literatură mondială.¹³⁵ Datorită preocupării recurente a lui Tawada pentru Kafka, nu este surprinzător faptul că în textele sale se regăsesc mai multe aspecte ale literaturii lui Kafka. Născută în Japonia și rezidentă în Germania din 1982, Yoko Tawada este autoarea unor romane, povestiri, piese de teatru, poezii și eseuri în care folosește atât limba germană, cât și pe cea japoneză. Potrivit lui Birgit Maier-Katkin și Lee M. Roberts, Tawada se deosebește de reprezentanții literaturii migranților sau a muncitorilor invitați prin tema aleasă, aceea a ciocnirii între culturi diferite, demonstrând astfel o atitudine de depășirea granițelor.¹³⁶

De la prima sa publicație literară, în 1986, Tawada a publicat peste cincizeci de cărți care abordează atât trecerea frontierelor, cât și confruntarea cu străinătatea și utilizează traducerea ca tehnică de scriere poetică.

Cu toate acestea, în contextul receptării lui Kafka, una dintre creațiile ei este deosebit de crucială. Ivanovic subliniază câteva dintre textele lui Tawada care pot fi considerate "testament to her productive engagement with the German language writer from Prague"¹³⁷, inclusiv piesa Kafuka Kaikoku/ カフカ開国, care a fost jucată la Berlin în 2011 și pe care Ivanovic o consideră un "elaborate example of literary adaption of Kafka's *Metamorphoses*"¹³⁸. După premiera piesei din 2011, textul a fost publicat ulterior în antologia *My Little Toe Was a Word* în 2013¹³⁹. Potrivit lui Ivanovic, acest text este, de asemenea, o traducere, dar nu într-o altă limbă, ci într-un alt gen literar și într-un nou spațiu cultural.¹⁴⁰ Pentru Klaus Schenk, hibridizarea la Yoko Tawada "realizează raporturi radicale de amestecare a unei rescrieri și declanșează deja un joc complex de supralicitare sincretică"¹⁴¹. Lee M.

¹³⁵ Vezi Ivanovic, Christine: 2020, p.63.

¹³⁶ Vezi Maier-Katkin, Birgit, Roberts, Lee M.: *Transnational Communicability German-Japanese Literature by Yoko Tawada*, in Miyang Cho, Joanne /Roberts, Lee M./ Spang, Christian W.(Hgg.): *Transnational Encounters between Germany and Japan – Perceptions of Partnership in the Nineteenth and Twentieth Century*, Hampshire 2016, p.249.

¹³⁷ Ibidem p.63.

¹³⁸ Ibidem.

¹³⁹ Vezi Ibidem

¹⁴⁰ Vezi Ibidem

¹⁴¹ Vezi Ibidem, p.157.

Roberts¹⁴² apără același punct de vedere ca Schenk și Iris Hermann și plasează în centrul investigației sale înțelegerea piesei Kafka Kaikoku ca un hibrid cultural-morfologic, descrierea urmând a fi înțeleasă morfologic, atât în sens lingvistic, cât și biologic.¹⁴³ În plus, Roberts subliniază caracteristica menționată anterior a textelor lui Tawada de a trece peste granițele lingvistice și culturale, în timp ce în Kafka Kaikoku, potrivit lui Roberts, este vorba mai degrabă de o ciocnire între cultura japoneză și cea europeană. Titlul ilustrează deja ciocnirea cultului pe care o subliniază Roberts. În primul rând, numele autorului praghez indică importanța povestirii lui Kafka, *Metamorfoza*, ca "bază" a piesei scrise în limba germană.¹⁴⁴ Cu toate acestea, cel de-al doilea element din titlul piesei, citirea cuvântului japonez kaikoku 開国, scris cu litere latine, nu oferă nicio explicație cu privire la semnificația cuvântului. Tema tranziției la modernitate și a consecințelor care rezultă nu este reprezentată doar în titlu. Hermann identifică, de asemenea, în folosirea de către piesă a scriitoarei japoneze Izumi Kyouka¹⁴⁵ ca figură și în referința vagă, dar totuși prezentă, la piesa *Yashagaike*¹⁴⁶ a lui Kyouka, ca fiind o încercare a lui Tawada de a reincorpora elemente ale premodernității în contexte moderne. Piesa începe cu scriitoarea Izumi Kyouka, care apare de două ori, o dată în calitate de narator și, simultan, ca un al doilea personaj fictiv. Autorul japonez clasic se află într-o lume labirintică, formată din elemente textuale, structurale, precum și din referințe intertextuale la povestirile lui Kafka, *Metamorfoza* și *Un medic de țară*, și trebuie să se aplece de un proces de de-japanizare și de favorizare a influenței europene modernizatoare.¹⁴⁷ Nu sunt folosite doar elemente narrative care amintesc de textele lui Kafka. Figurile lui Franz Kafka, Gregor Samsa, doctorul de țară, familia lui Gregor (tatăl, mama și sora) și o femeie de serviciu, considerată echivalentul modern al chelneriței din *Metamorfoza*, apar pe scenă alături de Izumi, un șarpe de apă și

¹⁴² Roberts, Lee M.: *Critique of Japan as an East-West Literary Hybrid in Yoko Tawada's Kafka Kaikoku*, in *Foreign Language Education Research*, 2017, <https://s-space.snu.ac.kr/bitstream/10371/135075/1/02.pdf> - Accesat la: 31.10.2020.

¹⁴³ Vezi. Roberts, Lee M.: 2017, p. 19.

¹⁴⁴ Vezi Hermann, Iris: 2015, p. 280.

¹⁴⁵ La fel cum persoana lui Kafka este integrată în Kafka Kaikoku, Tawada se referă aici la scriitorul japonez Izumi Kyoka (1873 - 1939), autor de povestiri fantastice și grotești, care, după cum notează Roberts, a mers împotriva tendinței de modernizare a timpului său și, în loc să folosească un model european de stil de scriere, s-a inspirat din poveștile tradiționale japoneze pentru a crea noi opere.

¹⁴⁶ Vezi Hermann, Iris: 2015, p. 282, Hermann notează ca piesa de teatru a lui Izumi Kyoukas *Yashagaike* / 夜叉ヶ池 („*Dämonenteich*") a fost inscenată pentru prima oară în Tokyo în 1913.

¹⁴⁷ Vezi Roberts, Lee M.: 2017, p.18 .

figura lui "Schein". Poziţionarea modernităţii sau a influenţei europene în contrast cu ceea ce Hermann descrie ca fiind epoca premodernă este reluată în mod repetat, iar elementele culturale japoneze pot fi văzute ca fiind reprezentative pentru epoca premodernă. Intriga poate fi oarecum dificil de urmărit ca urmare a intertextualităţii ridicate şi a dublării intrigilor. Cu toate acestea, după cum notează şi Robert M. Lee, "confusing though it is at times, there are clues throughout Tawada's *Kafka Kaikoku* that suggest some thematic order to the madness."¹⁴⁸

Tawada nu numai că foloseşte structura narativă a transformării, dar foloseşte şi fenomenul transformării ca un dispozitiv ambivalent care afectează direct înţelegerea piesei. După cum s-a explicat şi mai devreme în lucrare, trecerea graniţelor culturale şi de specie, sau, ca în acest caz, ciocnirea a două culturi, poate fi văzută ca o strădanie pentru schimbare sau o ieşire din circumstanţele prezente. În acelaşi timp, însă, Roberts subliniază, datorită alegerii lui Kafka ca reprezentant al influenţei europene, că ciocnirea ilustrată dintre culturile Est-Vest a fost inevitabilă şi sortită.¹⁴⁹

În mai 2015, o nouă traducere a povestirii *Metamorfoza* este publicată în revista japoneză *Gunzou*.¹⁵⁰ În acelaşi an, este inclusă în selecţia japoneză a textelor lui Kafka - カフカ aufgenommen, un volum editat de Tawada însuşi. Deşi această variantă a fost studiată doar în mică măsură de criticii japonezi¹⁵¹, există totuşi un consens asupra faptului că această versiune este foarte diferită de traducerile anterioare.¹⁵² În studiul său, Yumiko Saito subliniază rolul important pe care îl joacă în noua traducere formulările care par neobişnuite sau ciudate în sistemul lingvistic japonez standard.¹⁵³ Se poate observa tendinţa lui Tawada de a folosi anumite formulări care, conform afirmaţiei lui Kafka, care "nu vede deloc cuvântul, ci îl inventează"¹⁵⁴, au o calitate inovatoare. Efectul alienant al textului este astfel întărit în două moduri. Pe de o parte, ambiguitatea naturii lui Gregor este susţinută pe

¹⁴⁸ Roberts, Lee M.: 2017, p.19

¹⁴⁹ Vezi. Roberts, Lee M.: 2017. p.18.

¹⁵⁰ 群像/ Gunzou - revistă lunară de ficţiune şi critică literară publicată de Kodansha Literary Publishers din 1946.

¹⁵¹ Vezi Saito, Yumiko.: *Verwandlung eines Textes durch Übersetzung? Tawada übersetzt Kafka* in Hein, Ina/ Ivanovic Christine (Hgg.): *Schnittstelle Japan – Kontakte Konstruktionen Transformationen*, München, 2020, p.27.

¹⁵² Vezi Ibidem

¹⁵³ Vezi Ibidem

¹⁵⁴ Vezi Ibidem, p.40.

scară mai largă; pe de altă parte, alegerea cuvintelor în sine pare alienantă pentru cititorii japonezi. Tawada foloseşte, printre altele, formulări neobişnuite, influenţate cultural, care au un efect alienant, creaţii proprii de cuvinte şi, pe alocuri, transpunerea structurii frazei germane în japoneză, o metodă de traducere care are un dublu efect asupra cititorului. Pe de o parte, aceste elemente de traducere întăresc caracterul străin al textului în ochii cititorilor japonezi, păstrând astfel efectul textului original în ciuda pierderii de sens care rezultă din traduceri. Pe de altă parte, formulările lui Tawada dezvăluie locuri ciudate din text care "nu au mai fost discutate în acest mod până acum".¹⁵⁵ Necuprinsul şi stranieţea naraţiunii lui Kafka sunt întărite într-un mod nou.

Nu în ultimul rând, Yoko Tawada este considerată un contribuitor important la literatura japoneză despre dezastre. Tawada se bazează, de asemenea, pe interese şi teme anterioare în texte mai recente, după cum remarcă Slaymaker, dar se implică intens în evenimentele din Japonia de după triplul dezastru. O lucrare reprezentativă de critică a societăţii contemporane este romanul *The Messenger/Kentoushi* /遣唐使. Mae remarcă faptul că, deşi dezastrul reactorului nu este menţionat direct, romanul distopic conţine multe asemănări asociative cu societatea japoneză reală şi face o critică ascuţită a acesteia.

Preocuparea şi fascinaţia lui Yoko Tawada pentru Franz Kafka sunt evidente din studiul intensiv al autorului praghez. Ea se dovedeşte a fi o adeptă contemporană a lui Kafka, pe de o parte, prin transcrierea dramatică a lui Kafka, *Kafka Kaikoku*, iar pe de altă parte, prin traducerea ulterioară a povestirii *Metamorfoza* în limba japoneză, ceea ce face ca, în urma prezentului studiu, să se poată presupune că cele două traduceri trebuie privite ca un tot unitar. Nu numai referinţa principală comună la *Metamorfoza*, ci şi câteva asemănări lingvistice, în special includerea termenului de parazit ca "un animal sau o insectă atât de murdară încât nu poate fi sacrificată",¹⁵⁶ indică această consideraţie. indică acest considerent. Trebuie subliniat faptul că Yoko Tawada joacă un rol important în receptarea contemporană a lui Kafka, deoarece nu numai că foloseşte operele acestuia pentru a critica modernitatea, dar şi pentru a da un nou sens textelor lui Franz Kafka în legătură cu cultura şi istoria Japoniei. Prin intermediul naraţiunii lui Kafka, ea indică ciocnirea dintre culturile japoneză şi

¹⁵⁵ Vezi *Ibidem.*, p.50.

¹⁵⁶ Saito, Yumiko: 2020, p. 28.

germană, producând o altă operă care, conform genului de translational writing¹⁵⁷ explicat de Ivanovic, "refuză categoric să se supună cerințelor hegemonice ale gândirii monolingvistice și tentațiilor de însușire națională a limbilor, textelor și culturilor".¹⁵⁸

Ca și Yoko Tawada, Haruki Murakami numără opera lui Franz Kafka printre primele lecturi care vor continua să-l influențeze mai târziu în viață. Opera lui Haruki Murakami, care include romane, povestiri și eseuri, a fost tradusă în peste 50 de limbi, ceea ce îl face unul dintre cei mai cunoscuți și mai citați autori japonezi contemporani din prezent. În 2019, romanul său 1Q84 se află pe primul loc în lista celor mai bune 30 de cărți japoneze din perioada Heisei, publicată de ziarul *Asahi*,¹⁵⁹ care include traduceri și literatură de specialitate¹⁶⁰. Michiko Mae îl numără pe Murakami printre scriitorii care "deschid literatura japoneză din interior spre exterior, ca să spunem așa"¹⁶¹, deși a fost adesea criticat pentru lipsa de conținut tradițional japonez în temele pe care le abordează¹⁶². În același timp, textele lui Murakami se aseamănă și cu opera lui Kafka prin critica socială pe care o conțin. Abordarea experimentală care caracterizează operele lui Kafka se regăsește și în opera lui Murakami. Utilizarea experimentală a limbajului de către Murakami ca o contrapondere la așa-numita literatură japoneză "pură"¹⁶³ amintește în acest punct de reflecțiile lui Volker Rühle asupra afirmației lui Kafka despre reprezentanții micilor literaturi, care, potrivit lui Rühle, "nu se măsoară cu mecanismele de adaptare a

¹⁵⁷ Ivanovic, Christine:2020, p.72.

¹⁵⁸ Vezi Ibidem

¹⁵⁹ Asahi Shinbun/ 朝日新聞 - înființat în 1879 și unul dintre cele mai mari patru ziare din Japonia.

¹⁶⁰ Vezi Mae, Michiko: 2021, p.27.

¹⁶¹ Vezi Ibidem, p.28.

¹⁶² Vezi Amitroni, Giorgio: *Books Within Books: Literary References in Murakami Haruki's Fiction*, in Japanese Language and Literature, 2015, <http://www.jstor.org/stable/24615100>. – Accesat la 27.06.2023.

¹⁶³ Vgl Ebd. S. 67, Junbungaku/ 'pure' literature - „since the beginning of the twentieth century, and perhaps some time before it, Japanese literary critics have approached their subject under the assumption that not all literature is created equal. That is to say, of the multifarious texts produced by writers of all types, only a selected few are deemed worthy of the attention of the established critics, while the rest is bequeathed to the common run of readers 'the masses'. Stretcher, M.C: *Purely Mass or Massively Pure The Division between 'Pure' and 'Mass' Literature*, in Monumenta Nipponica, Vol. 51, No. 3, 1996, S. 357-374, <https://www.jstor.org/stable/2385614>, Accesat la : 09.06.2023

convențiilor și constrângerilor sociale, ci se pot dezvolta doar în cadrul unor perspective conflictuale".¹⁶⁴

Cu siguranță, literatura japoneză nu poate fi considerată o literatură minoră expusă de Kafka, dar utilizarea extraordinară a limbii și efectul de alienare pe care îl obține Murakami îl plasează pe acesta într-o zonă de graniță în care, așa cum notează Suter, el folosește atât potențialul limbilor străine, cât și particularitățile limbii japoneze " in order to reflect on the relationship between language and reality" ¹⁶⁵. În plus, Suter susține că opera lui Murakami conține trăsături atât ale modernismului literar, cât și ale postmodernismului. Nu poate fi trecut cu vederea faptul că neîncrederea în cuvântul scris joacă un rol decisiv atât în opera lui Murakami, cât și în receptarea operelor lui Kafka. În timp ce la Kafka neîncrederea este declanșată de "stilul parabolic de scriere"¹⁶⁶ subliniat de Manfred Engel, care prin intermediul unor "semnale de transfer"¹⁶⁷ - cum ar fi "alienările fantastice; reducerea reprezentărilor realității și a caracterizării figurilor" - "marchează lumea de la suprafața textului ca fiind "neautentică"¹⁶⁸. La Murakami, efectul este provocat de introducerea de cuvinte străine prin intermediul alfabetului Katakana. În timp ce prezența constantă a cuvintelor străine transpuse în katakana contribuie la expunerea frecventă a cititorilor lui Murakami la trăsături ale culturii occidentale, aceasta duce, așa cum observă și Dieter Lamping cu privire la efectul de a face străină realitatea în Kafka¹⁶⁹, la un sentiment sporit de nesiguranță din partea cititorului față de ceea ce este scris. În încercarea lui Murakami de a se opune unei perspective uniforme asupra realității, Rodica Frențiu recunoaște o logică rizomatică a narațiunii¹⁷⁰, o interpretare care, pe de o parte, amintește de concepția lui Deleuze și Guattari despre opera lui Kafka, iar pe de altă parte, potrivit lui Frențiu, reprezintă, de asemenea, o concepție comună a complotului postmodern. Kyril Konstantin Kern ilustrează structura romanului "Kafka pe plajă" prin prisma reflecțiilor cercetătorului literar Matthew

¹⁶⁴ Rühle, Volker: *Die Verzeitlichung der Erfahrung in der Moderne. Perspektiven der philosophischen Kafka-Rezeption*, in Höhne, Steffan/ Udolph, Ludger(Hgg.): *Franz Kafka Wirkung und Wirkungsverhinderung*, Köln 2014 p.110.

¹⁶⁵ Suter, Rebecca.: 2008, p. 68.

¹⁶⁶ Engel, Manfred: 2019, p. 63.

¹⁶⁷ Vezi Ibidem

¹⁶⁸ Vezi Ibidem

¹⁶⁹ Vezi Lamping, Dieter: *Kafka und die Folgen*, Stuttgart 2017, p 28.

¹⁷⁰ Vezi Frențiu, Rodica: *Haruki Murakami: Jocul metaphoric al lumilor alternative*, Argonaut Verlag, Cluj – Napoca, 2006, p. 212

C. Strecher¹⁷¹, stabilit la Tokyo, care identifică un vid narativ între cele două intrigi paralele. Urmând logica rizomatică accentuată a intrigii pe care Frențiu o remarcă la Murakami, se poate detecta apariția unor "corpuri fără organe" în rândul personajelor din roman. Michiko Mae remarcă faptul că conceptul de depășirea granițelor¹⁷², des întâlnit în opera lui Murakami, este considerat o caracteristică a literaturii Heisei și a dus la o atitudine deschisă față de literatura populară de masă¹⁷³. Mae se folosește de declarația autorului britanic Kazuo Ishiguro pentru a explica faptul că, la începutul mileniului, a avut loc o "schimbare de climat literar", iar literatura a putut adopta o poziție mai deschisă în raport cu genurile SF și fantasy, Murakami și alți scriitori japonezi având o contribuție semnificativă în acest sens. O altă trăsătură a literaturii lui Murakami care se suprapune conceptului de trecere a frontierei este gradul ridicat de intertextualitate¹⁷⁴, care, potrivit lui Kern, poate fi regăsit în întreaga operă a lui Murakami. Kern face o diferență între operele mai timpurii, ale căror titluri se referă cu precădere la piese muzicale,¹⁷⁵ și cele mai târzii, inclusiv *Kafka la malul mării*, care fac trimitere la alte texte literare.¹⁷⁶ Frecvența cu care Haruki Murakami folosește numele Kafka în romanul său este văzută de Betiel Wasihun¹⁷⁷ ca o obsesie a autorului japonez față de Franz Kafka și opera sa, care, potrivit lui Wasihun, este similară preocupării pe care autorul praghez însuși o avea față de traductibilitatea numelui său de familie¹⁷⁸. În romanul *Kafka pe plajă*, scriitorul praghez este menționat nominal în locurile în care personajele lui Murakami discută despre lumea narativă a acestuia (de exemplu, *Castelul*, *Judecata*, *Metamorfoza*, *În colonia penitenciară*).¹⁷⁹ Există sentimente de singurătate asociate cu el ("Bănuiesc că doamna Saeki a văzut singurătatea enigmatică care îl

¹⁷¹ Kern citează Stretcher, Matthew C. :*Beyond „pure” literature: Mimesis, formula, and the Postmodern in the fiction of Murakami Haruki*, in *The Journal of Asian Studies*, 57/2,1998, p 354-378.

¹⁷² Vezi . Mae, Michiko: 2021, p. 15.

¹⁷³ Vezi Ibidem, p.23.

¹⁷⁴ Vezi. Kern, Kyril Konstantin: 2020, p 171.

¹⁷⁵ Vezi. Ibidem. p.171, citează core citează Dance Dance Dance Dance/ダンス-ダンス-ダンス (1988) - unde Murakami preia titlul melodiei de la trupa de R&B The Dells sau South of the Border, West of the Sun/ 国境の南、太陽の西(1992) titlu care face referire la un cântec al lui Nat King Colens.

¹⁷⁶ Vezi Ibidem

¹⁷⁷ Wasihun, Betiel: The Name "Kafka": Evocation and Resistance in Haruki Murakami's *Kafka on the Shore*, in *MLN*, 2014, S.1119, <http://www.jstor.org/stable/24463609> Acces 01.06.2023.

¹⁷⁸ Vezi Ibidem

¹⁷⁹ Vezi Murakami,Haruki: 2006, p. 82 u. p 314.

înconjoară pe băiatul din fotografie în legătură cu lumea narativă a lui Kafka"¹⁸⁰, exercitând în același timp și un efect misterios ("Rece ca un castravete, misterios ca Kafka")¹⁸¹. În același timp, Murakami preia numele Kafka și se folosește de traductibilitatea numelui pentru a-i oferi protagonistului său un ideal de forță la care să aspire. O altă manifestare a numelui Kafka constă în denumirea unui tablou care înfățișează un băiat pe malul mării și a cântecului derivat din acesta. Wasihun recunoaște în aceste două utilizări cele mai puternice leitmotive ale romanului.¹⁸²

Preocuparea intensă a lui Murakami față de operele lui Kafka poate fi observată nu doar în referințele intertextuale din romanul său și în rolul autoritar pe care l-a acordat numelui Kafka, ci și în asemănările structurale și textuale pe care romanul său le are cu literatura lui Kafka.

Pentru a ilustra mai detaliat influența lui Franz Kafka asupra literaturii japoneze contemporane, în cele ce urmează va fi abordat textul unui alt autor de origine japoneză, Hiromi Kawakami, care, deși nu conține nicio referință intertextuală directă la scriitorul praghez, are o serie de similitudini cu opera lui Kafka în ceea ce privește conținutul și limbajul. Fenomenul de transformare, pe care Shitahodo și Scheiffele l-au subliniat ca fiind o caracteristică a influenței lui Kafka asupra scriitorilor japonezi¹⁸³, este proeminent în opera lui Kawakami și joacă, de asemenea, un rol esențial în povestirea Pășind pe un șarpe. Qiao se referă la spațiul dintre lumile în care se desfășoară intriga lui Kawakami ca fiind „the »gap « - the liminal space poised neatly and precisely between the magical and everyday worlds”¹⁸⁴. În acest spațiu, Hiwako pare să ducă o existență destul de sărăcăcioasă, iar călcatul pe șarpe reprezintă un potențial punct de cotitură în viața ei. Deși narațiunea lui Hiromi Kawakami nu face nicio referire directă la operele lui Kafka, în cele din urmă are anumite elemente neaoșe și structurale care au o influență alienantă asupra cititorilor săi și care amintesc de trăsături reprezentative ale literaturii lui Kafka. Deși există similitudini între opera lui Kawakami și cea a lui Youko Tawada și Haruki Murakami, autori care, așa cum am ilustrat deja, pot fi considerați succesori ai lui Kafka, Kawakami supune elementele kafkiene unei noi transformări. Autoarea japoneză extinde în mod deliberat

¹⁸⁰ Ibidem p. 314.

¹⁸¹ Ibidem p. 454.

¹⁸² Vezi Ibidem

¹⁸³ Vezi. Shitahodo, Ibuki, Scheiffele Eberhard: 2009, p.283.

¹⁸⁴ Qiao, Mina: 2022, p.259.

orizontul interpretativ al textelor sale și nu numai că îl lasă pe cititor să bâjbâie în incertitudine ¹⁸⁵, ci se joacă cu el.

Pentru o mai bună înțelegere a operei lui Kafka și pentru a găsi mai ușor urme ale elementelor kafkiene în cadrul unor texte noi, primul pas în această lucrare este acela de a trasa o schiță a direcțiilor de interpretare. A devenit clar că două tendințe majore au dominat mult timp receptarea lui Kafka în Occident: abordarea interpretării imanente la text, care lasă deoparte contextul de compoziție, și abordarea interpretării care include mediul autorului.¹⁸⁶ Această din urmă abordare interpretativă este încă puternic susținută în multe dintre contribuțiile actuale ale cercetătorilor europeni ai lui Kafka, în special în ceea ce privește rolul orașului natal al lui Kafka, Praga, ca centru intercultural al modernității¹⁸⁷. Astfel, Steffen Höhne și Manfred Weinberg notează în prefața antologiei *Franz Kafka im Interkulturellen Kontext (Franz Kafka im Interkulturellen Kontext)*, publicată în 2019, că "ignorarea aproape completă a acestei interculturalități în cercetarea despre Kafka de până acum [face ca] angajarea cu ea să fie un deziderat"¹⁸⁸. Cu toate acestea, se pune întrebarea care este direcția de interpretare atunci când nu sunt disponibile informații despre mediul cultural al autorului, sau când acestea sunt disponibile, dar în cele din urmă sunt de neînțeles, iar trăsăturile imanente textului se estompează parțial prin traducere. De fapt, în contextul literaturii mondiale contemporane, este necesar să se includă întotdeauna contextul de origine, în ciuda originii străine.

În ciuda tendinței de a privi circumstanțele sociale, culturale și politice, întâlnim o primă direcție interpretativă mai nouă în cel de-al doilea capitol al tezei, prin contribuția lui Primož Mlačnik, Kafka *"Shanghai-Ed": Orientalist China in Kafka's Fiction and Kafkaesque Phenomena in China in Connection with Kafka's China Narratives*. Pentru Mlačnik, aceste texte nu conțin "scrierea mai deschis parabolică"¹⁸⁹, acceptată de receptarea lui Kafka și subliniată de Wiebe, dar care nu oferă niciun "sens răscumpărabil"¹⁹⁰. El vede în opera lui Kafka o critică ce poate fi adresată contextului social

¹⁸⁵ Vezi. Müller-Funk, Wolfgang: 1994, p 8.

¹⁸⁶ Vezi Gross, Ruth V.: 2018, p. 261.

¹⁸⁷ Vezi. Höhne, Steffen., Weinberg, Manfred: 2019, p.13.

¹⁸⁸ Vezi Ibidem p.16

¹⁸⁹ Wiebe, Christian: Beim Bau einer kafkaesken Erzählung, in Neumeyer, Harald/ Steffens, Wilko(Hgg.): *Forschungen der deutschen Kafka-Gesellschaft Band 2*, Würzburg 2013, p. 555

¹⁹⁰ Vezi Ibidem

contemporan chinezesc. „Perhaps Kafka really was Chinese as he had China written on his skin in the same way that the broken law might be tattooed into the skin of a prisoner who has lost autonomy over his body”.¹⁹¹

În ceea ce priveşte receptarea lui Kafka în Japonia, este evident că, deşi unele trăsături caracteristice, cum ar fi utilizarea neobişnuită a limbii sau contextul socio-politic al interpretării, se pierd prin traducere, literatura lui Kafka este primită cu respect şi deschidere de către cercetătorii literari şi scriitorii japonezi, precum şi de către publicul cititor în general. Operele sale servesc drept surse de inspiraţie pentru scriitori de origine japoneză, precum Atsushi Nakajima, Yumiko Kurahashi, Abe Kobo şi Hiromi Kawakami, care abordează textele scriitorului praghez în propriile opere, în mod direct sau indirect. Potrivit lui Arimura Okamura, Franz Kafka se dovedeşte a fi un poet care arată scriitorilor japonezi calea viitorului¹⁹² şi îşi asumă, de asemenea, un rol esenţial în operele autorilor de literatură universală contemporană Haruki Murakami şi Yoko Tawada, care preiau conţinutul şi trăsăturile structurale ale lui Kafka ca instrumente proprii.

Apare o a treia direcţie de interpretare, care a fost destul de puţin studiată până în prezent. Trăsăturile lingvistice kafkiene recunoscute în context occidental sunt parţial transferate de Yoko Tawada către cititorii japonezi. În acest fel, unul dintre meritele ei majore este acela de a atrage din nou atenţia asupra operei lui Franz Kafka prin noua traducere a *Metamorfozei* şi de a spori efectul alienant al textului prin propriul stil de traducere, alienare care, în alte circumstanţe, s-ar fi pierdut prin traducere ca trăsătură poetică originală a naraţiunii. Ca urmare a acestei abordări a interpretării şi a potenţialului evident ca operele lui Kafka să recâştige o mare parte din impactul lor original printr-o traducere mai liberă, dar în acelaşi timp literală, se pune întrebarea dacă metoda de traducere a lui Tawada ar putea fi adoptată de alţi traducători de Kafka în viitor. În acelaşi timp, ea conferă literaturii lui Kafka un nou statut în contextul literar mondial prin utilizarea unor elemente textuale, structurale şi intertextuale din operele lui Kafka pentru a aborda tema ciocnirii dintre două culturi şi a apropierii culturale care rezultă din aceasta.

¹⁹¹ Mlačnik, Primož: 2020: p. 42.

¹⁹² Traducere proprie vezi. Hiroshi Okamura în Arimura, Takahiro, 2014, pp. 9-10.

Alte elemente textuale și structurale ale literaturii lui Kafka, care pot fi regăsite în operele lui Hiromi Kawakami și Haruki Murakami, precum și în cele ale lui Tawada, se referă la structura rizomatică a lumilor, la desfășurarea mai multor linii de intrigă care sunt interconectate și la figura celui care trece granița și care încearcă să treacă fie pragul dintre lumea animală și cea umană, fie cel dintre pământul celor vii și cel al celor morți. Transformarea ca fenomen de tentativă de deterritorializare, care este aproape imediat asociată cu Franz Kafka sau Gregor Samsa, este unul dintre punctele centrale ale literaturii contemporane de trecere a frontierei.

Efectul alienant al cuvântului scris este o trăsătură esențială a lui Tawada și Murakami în special. În traducerea lui Tawada și în piesa citată, acest efect este folosit pentru a întări calitatea poetică originală a textului original, în timp ce Hiromi Kawakami folosește în mod deliberat alienarea pentru a transporta cititorul în propria sa lume. Haruki Murakami folosește referințele intertextuale și scrierea japoneză pentru a crea o nouă dimensiune a alienării. În același timp, operele sale conțin, de asemenea, personaje și intrigi alienante care asigură că alienarea, deși atenuată de traducere, ajunge totuși la cititor.

În consecință, multe calități vicariante ale literaturii lui Kafka, care au fost deja abordate în receptarea occidentală a lui Kafka, suferă o transformare modelată cultural și revin în literatura mondială contemporană în contextul scriitorilor japonezi abordați.

Bibliografie

Literatură primară

Kafka, Franz: *Beschreibung eines Kampfes, Novellen, Skizzen, Aphorismen aus dem Nachlaß*, Frankfurt am Main, 1992.

Kafka, Franz: *Der Prozeß*, Frankfurt am Main, 1992.

Kafka, Franz: *Das Schloß*, Frankfurt am Main, 1992.

Kafka, Franz: *Amerika*, Frankfurt am Main, 1992.

Kafka, Franz: *Hochzeitvorbereitungen auf dem Lande*, Frankfurt am Main, 1992.

Kafka, Franz: *Erzählungen*, Frankfurt am Main, 1992.

Kafka, Franz: *Tagebücher 1910 – 1923*, Frankfurt am Main, 1992.

Kawakami, Hiromi: *Jurnalul unei nopți nedesăvârșite*, București, 2021.

Murakami, Haruki: *Kafka am Strand*, München, 2006.

Tawada, Yoko: *Ultimii copii din Tokio*, București, 2020.

Tawada, Yoko: *Mein Kleiner Zeh war ein Wort, Theaterstücke*, Tübingen, 2019.

Literatură secundară

Arimura, Takahiro: *The First Influence of Kafka on Japanese Literature: Before and After the Second World War*, Kyushu, 2014.

Bauer, Hans L. (Hg.): *Deutsch als zweite Fremdsprache in der gegenwertigen japanischen Gesellschaft*. München 1989.

Bay, Hansjörg/Hamann, Christof (Hgg.): *Odradeks Lachen. Fremdheit bei Kafka*, Berlin, 2003.

Beicken, Peter U.: *Franz Kafka: Eine kritische Einführung in die Forschung*, Frankfurt am Main, 1974.

Bodiu, Andrei/ Dobrescu, Caius (Hgg.): *Repertoar de termeni postmoderni* Brasov, 2009.

Brod, Max: *über Franz Kafka*, Frankfurt am Main, 1974.

Busse, Constanze: *Kafkas deutendes Erzählen: Perspektive und Erzählvorgang in Franz Kafkas Roman Das Schloß*, Münster 2001.

Camus, Albert: *Essais*, Paris 1965.

Damrosch, David: *How to read World Literature*, United Kingdom, 2009.

Damrosch, David: *What is World Literature*, New Jersey, 2003.

Deleuze, Gilles und Guattari, Felix: *Kafka. Für eine kleine Literatur*, Frankfurt am Main, 1976.

Dosse, Francois: *Gilles Deleuze and Felix Guattari – Intersecting Lives*, New York 2011.

Duttlinger, Caroline (Hg.) *Franz Kafka in Context*, United Kingdom 2018.

Engel, Manfred und Lamping, Dieter (Hgg.) : *Franz Kafka und die Weltliteratur*, Göttingen 2006.

Engel, Manfred/Auerochs, Bernd (Hgg.) : *Kafka Handbuch, Leben – Werk – Wirkung*, Stuttgart 2010.

Frențiu, Rodica.: *Haruki Murakami: Jocul metaphoric al lumilor alternative*, Cluj – Napoca, 2006.

Gössmann, Hilaria, Jascke, Renate, Mrugalla, Andreas (Hgg.): *Interkulturelle Begegnungen in Literatur, Film und Fernsehen. Ein deutsch-japanischer Vergleich*, München 2011.

Hanssen, Beatrice (Hg.) *Walter Benjamin's Other History: Of Stones, Animals Human Beings and Angels*, Berkeley 1998.

Hein, Ina/ Ivanovic Christine (Hgg.): *Schnittstelle Japan – Kontakte Konstruktionen Transformationen*, München, 2020.

Hermann, Iris et al (Hgg.): *Hybride Relektüren in Yoko Tawadas Theaterstück Kafka Kaikoku in Deutschsprachige Literatur und Theater seit 1945 in den Metropolen Seoul, Tokio und Berlin*, Bamberg, 2015.

Höhne, Steffan /Udolph, Ludger(Hgg.): *Franz Kafka Wirkung und Wirkungsverhinderung*, Köln 2014.

Janouch, Gustav: *Gespräche mit Kafka - Aufzeichnungen und Erinnerungen*, Frankfurt am Main, 1968.

Jobst, Kristina/ Neumeyer, Harald: *Kafkas China*, Würzburg 2017.

Koch, Manfred: *Weimaraner Weltbewohner: Zur Genese von Goethes Begriff >Weltliteratur*, Max Niemeyer Verlag, Tübingen, 2002.

Koji, Ueda: *Die Bedeutung des Übersetzens in der japanischen Hermeneutik*, in *Eine gewisse Farbe der Fremdheit: Aspekte des Übersetzens Japanisch-Deutsch ...*, hrsg. Hijiya-Kirschner, Irmela

Küpper, Joachim (Hg.) *Approaches to World Literature*, Deutschland, 2013.

Lamping, Dieter: *Franz Kafka und die Weltliteratur*, Göttingen, 2006.

Lewin, Bruno, Müller – Yokota, Wolfram und Fujiwara, Michio: *Einführung in die japanische Sprache*, Wiesbaden, 1990.

Miyata, Shinji (Hg.): *Verkörperter Sprache Rahmen und Rahmenbrüche*, München, 2015.

Miyang Cho, Joanne /Roberts, Lee M./ Spang, Christian W.(Hgg.): *Transnational Encounters between Germany and Japan – Perceptions of Partnership in the Nineteenth and Twentieth Century*, Hampshire 2016.

Müller, Michael (Hg.): *Interpretationen Franz Kafka – Romane und Erzählungen*, Stuttgart, 1994.

Müller-Funk, Wolfgang: *Theorien des Fremden: Eine Einführung*, Tübingen, 2016.

Ogawa, Satoru: *Kafka in Japan : eine Betrachtung über Kafka in Japan in Auseinandersetzung mit Wellek*, Kansai University, 1971.

O Neill, Patrick: *Transforming Kafka: Translation Effects*, Toronto 2014.

Politzer, Heinz (Hg.): *Franz Kafka*, Darmstadt 1973.

Rolleston, James (Hg.): *A Companion to the Works of Franz Kafka*, New York, 2006.

Schmidt, Friedrich: *Text und Interpretation: zur Deutungsproblematik bei Franz Kafka*, Würzburg 2007.

Schenk, Klaus: *Kafka Umschriften. Zur Inter-und Hypertextualität einer Rezeptionsweise in Franz Kafka. Wirkung und Wirkungsverhinderung*, 2014.

Strelka, Joseph: *Kafkaesque Elements in Kafka's Novels and in Contemporary Narrative Prose*, in *Contemporary Narrative Prose*, 1984, <http://www.jstor.org/stable/40246504> - Zugriff 24.06.2023.

Suter, Rebecca: *The Japanization of Modernity, Murakami Haruki between Japan and the United States*, Cambridge (Massachusetts) 2008.

Slaymaker, Doug (Hg.): *Tawada Yoko: On Writing and Rewriting*, Lexington Books, 2020.

Tawada, Yoko: *Spielzeug und Sprachmagie in der europäischen Literatur: Eine ethnologische Poetologie*, Tübingen 2000.

Tiedemann, Rolf /Schweppenhäuser, Hermann(Hgg.): *Kleine Prosa – Baudelaire-Übeträgungen: Gesammelte Schriften*, Frankfurt 1977.

Vogt, Gabrielund Holdgrün, Phoebe: *Modernisierungsprozesse in Japan*, Tokyo, 2013.

Wasihun, Betiel: The Name "Kafka": Evocation and Resistance in Haruki Murakami's Kafka on the Shore, in *MLN*, 2014, <http://www.jstor.org/stable/24463609> Zugriff 01.06.2023.

Weinberg, Manfred: Die beiden Konferenzen von Liblice. In Becher, Peter et al.(Hgg): *Handbuch der deutschen Literatur Prags und der Böhmisches Länder*, Stuttgart, 2017.

Whitehouse – Fuller, Marlies: *Japanische Lesearten von Franz Kafkas Die Verwandlung*, München 2004.

Whitelark, James: *Behind the Great Wall-A post-Jungian approach to Kafkaesque Literature*. Massachusetts: 1991.

Winnen, Angelika: *Kafka-Rezeption in der Literatur der DDR, Produktive Lektüren von Anna Seghers, Klaus Schlesinger, Gert Neumann und Wolfgang Hilbig*, Würzburg, 2006

Reviste academice

Bunron Zeitschrift für literaturwissenschaftliche Japanforschung, Heft 6, 2019

Foreign Language Education Research, 20, 2017

Japanese Language and Literature - Special Section: Beyond English Translators Talk about Murakami Haruki Vol. 49, No. 1, 2015

The Georgia Review Vol. 59, No. 3 2005

Articole online

Arimura, Takahiro: *Schuld und Ausweglosigkeit bei Kōbō Abe und Franz Kafka*, in Neue Beiträge zur Germanistik, 2003, https://doi.org/10.11282/nbg.114.0_64 - Zugriff 11.06.2023

Amitroni, Giorgio: *Books Within Books: Literary References in Murakami Haruki's Fiction*, in Japanese Language and Literature, 2015, <http://www.jstor.org/stable/24615100>. – Zugriff 27.06.2023.

Bahr, Ehrhard.: *Kafka and the Prague Spring*, 1970. S. 19, <https://www.jstor.org/stable/24776229> - Zugriff 10.06.2023

Barry, F.Thomas: *Marlies Whitehouse-Furrer: Japanische Leserarten von Franz Kafkas die Verwandlung* -Review, 2005, <http://www.jstor.org/stable/23982095>. – Zugriff 24.06.2023

Church, Margaret: *Time and Reality in Kafka's The Trial and The Castle*, Twentieth Century Literature, Vol. 2, No. 2, 1956 <https://www.jstor.org/stable/440948> - Zugriff: 10.06.2023

Demaitre, Ann: The Great Debate on Socialist Realism, in *The Modern Language Journal*, vol. 50, no. 5, 1966 <https://doi.org/10.2307/323218>. Zugriff 22.06.2023

Fukushima, Yoshiko: Japanese Literature, or "J-Literature," in the 1990s, in *World Literature Today*, 2013, <https://www.jstor.org/stable/40157782> - Zugriff 20.06.2023.

Hosaka, Kazuo: *Das vereinigte Deutschland und die Germanistik in Japan*, in *Doitsu Bungaku*, 1998 https://www.jstage.jst.go.jp/article/dokubun/100/0/100_KJ00001894944/_pdf/-char/en - Zugriff 10.05.2023

Kisch, Guido: Kafka-Forschung Auf Irrwegen. In *Zeitschrift Für Religions- Und Geistesgeschichte*, 1971, <http://www.jstor.org/stable/23895601> Zugriff 21.06 2023.

Kohn, Margaret: *Kafka's Critique of Colonialism*, 2005, <https://muse.jhu.edu/article/187836> - Zugriff am 31.10.2020

Mae, Michiko: *Neue Tendenzen und Entwicklungen in der japanischen Gegenwartsliteratur Versuch einer Heisei-Literaturgeschichte*, 2021, <https://journals.univie.ac.at/index.php/aaj/article/download/4012/5305/11200> - Zugriff 21.06.2023

Maeda, Ryozo: *Über Germanistik Überhaupt in den Staaten und in Japan Ein Gespräch mit Ryozo Maeda*, Focus on German Zeitschrift, 2011, <https://journals.uc.edu/index.php/fogs/article/view/579>, Zugriff 08.12.2020.

Matsunaga, Miho: „Schreiben als Übersetzung“. Die Dimension der Übersetzung in den Werken von Yoko Tawada in *Zeitschrift für Germanistik*, 2002 <http://www.jstor.org/stable/23976357>. – Zugriff 25.05.2023.

Mccort, Dennis: *Kafka and the East: the Case for Spiritual Affinity*, 2002, S. 199–212, <https://doi.org/10.1080/00397700209598543> Zugriff 31.10.2020.

McCort, Dennis: *Kafka Koans*, 1991 S. 51–74, <https://www.jstor.org/stable/40059462>, Zugriff am 31.10.2020.

- Mlačnik, Primož:** *Kafka "Shanghai-Ed": Orientalist China in Kafka's Fiction and Kafkaesque Phenomena in China*, 2020, <https://doi.org/10.26417/ejis.v5i2.p36-44> - Zugriff 21.06.2023
- Pekar, Thomas:** *Von der Modernisierung – zur Interkulturalitätswissenschaft: Stationen der geschichtlichen Entwicklung der Germanistik in Japan*, 2011, <http://www.jstor.org/stable/23049911> - Zugriff 23.06.2023
- Roberts, Lee M.:** *Critique of Japan as an East-West Literary Hybrid in Yoko Tawada's Kafka Kaikoku*, in *Foreign Language Education Research*, 2017, <https://space.snu.ac.kr/bitstream/10371/135075/1/02.pdf> - Zugriff: 31.10.2020.
- Shitahodo, Ibuki und Scheiffele, Eberhard:** Bemerkungen zur Thomas-Mann-Rezeption in Japan: Am Beispiel literarischer und wissenschaftlicher Publikationen seit dem Zweiten Weltkrieg, in *Thomas Mann Jahrbuch* 2009, <http://www.jstor.org/stable/24745301> -Zugriff 24.06.2023
- Stanford, Peter :** *Der Taoismus. In: 50 Schlüsselideen Religion*. Heidelberg. 2011, https://doi.org/10.1007/978-3-8274-2639-0_42
- Tan, Daniela :** *Fünf Thesen zur Literatur der Heisei-Zeit*, in *Bunron Zeitschrift für literaturwissenschaftliche Japanforschung*, 2019, <https://doi.org/10.11588/br.2019.6.10680> Zugriff 25.06.2021.
- Teraoka, Takanori:** *カフカと戦後日本N/Kafka in Japan in der Nachkriegszeit*, 2012, <http://ousar.lib.okayama-u.ac.jp/48315> Zugriff: 16.06.2023
- Wolf, Ken:** Hans Kohn's Liberal Nationalism: The Historian as Prophet. In *Journal of the History of Ideas*, vol. 37, no. 4, 1976, <https://doi.org/10.2307/2709029> Zugriff 21.06 2023.
- Adresse de internet:**
- <https://www.newyorker.com/magazine/2013/10/28/samsa-in-love> Zugriff 27.06.2023
- <https://gender-glossar.de/p/item/41-postkoloniale-theorie> Zugriff - 31.10.2020.
- <https://literaturkritik.de/id/16112> Zugriff: 20.06.223
- <https://deutsch.radio.cz/haruki-murakami-nimmt-franz-kafka-preis-entgegen-8614282> Zugriff :29.06.2021
- https://www.jstor.org/stable/23049911?read-now=1&seq=14#metadata_info_tab_contents Zugriff 20.06.2022.

<https://www.britannica.com/event/Heisei-period> Zugriff: 26.06.2021

<http://japanesestudies.org.uk/discussionpapers/2009/Obinger.html> Zugriff 27.06.2021

<https://www.moenchehaus.de/event/ukiyo-e/> - Zugriff 27.06.2023

<https://www.japandigest.de/kulturerbe/geschichte/geschichte/meiji-restauration/> - Zugriff
28.06.2023

[https://japan-box.de/blogs/japanische-kultur/was-ist-bunraku-wie-man-japanisches-
puppentheater-geniessen-kann](https://japan-box.de/blogs/japanische-kultur/was-ist-bunraku-wie-man-japanisches-puppentheater-geniessen-kann) Zugriff: 27.06.2023